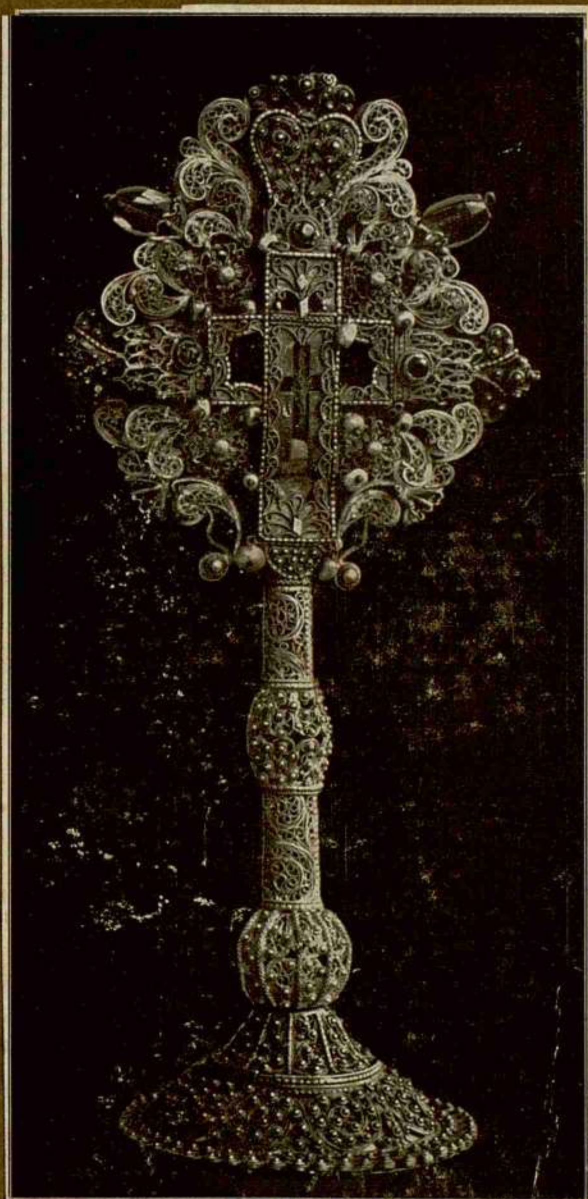

STELIAN PETRESCU

ODOARELE DELA NEAMŢU ŞI SECU

— Cu 2 planșe în fotogravură și 108 autotipii pe aramă după fotografii originale

Atelierele SOCEC & Co., București

1911

Intre cele mai vechi mănăstiri ale Moldovei — poate chiar cea mai vechie — se numără şi mănăstirea Neamţului. Căci, înainte de ce Alexandru-Vodă cel Bun să fi ridicat ctitoriile sale, Bistriţa şi Moldoviţa, ucenici de-ai sfântului Nicodim din Ţara-Românească, puseră bazele monahismului în Moldova, întemeind, sub Petru-Vodă Muşat, modesta chinovie din care s'a desvoltat mai apoi strălucita mănăstire a Neamţului, vestită ca atare în toată Biserica Răsăritului. Sprijinită şi dotată de Domnii următori, ea renăscù apoi, temeinic, sub marele Ştefan-Vodă, dela care ne-a rămas, între altele, şi biserica cea mare cu hramul Inălţării, mărturie puternică şi măreaţă, până astăzi, a vremurilor de aur ale ctitoriilor moldovene.

Inzestrată mereu cu averi noi şi primenită necontenit cu oameni aleşi, mănăstirea Neamţului, dacă fu întrecută, în frumuseţă şi splendoare, de noile ctitorii ale lui Petru Rareş, Alexandru Lăpuşneanu, Ieremie Moghilă, Miron Barnovschi şi Vasilie Lupul, rămase, în ceeace priveşte bogăţia şi rânduiala monastică, întâia în ţara Moldovei. Viaţa de cultură bisericească fu aci mai intensă ca ori unde: aci s'au scris şi prescris, secole de-arândul, sute şi sute de cărţi rituale, cari s'au împrăştiat prin toată ţara; aci s'au format şi au trăit nenumăraţi şi vestiţi cărturari, cari s'au îndeletnicit cu cultivarea literaturii bisericeşti mai înalte; aci şi-au avut metania, postrigul, cum se mai zicea, o sumă de vrednici şi renumiţi ierarhi ai Moldovei; aci, în sfârşit, s'a îndreptat şi revărsat spiritul de jertfă al pioşilor noştri voivozi şi boieri, prin daruri bogate şi averi însemnate.

Toate aceste au contribuit ca faima mănăstirii Neamţu să crească şi să se răspândească necontenit — în ţară şi peste hotară. Iar mai târziu, în a doua jumătate a sec. XVIII, când marele cărturar monah, primenitor al vieţii noastre monastice, Paisie Velicicovschi Malorosianul, se aşeză cu ucenicii săi în acest centru

Vedere generală a mănăstirei Neamţu.

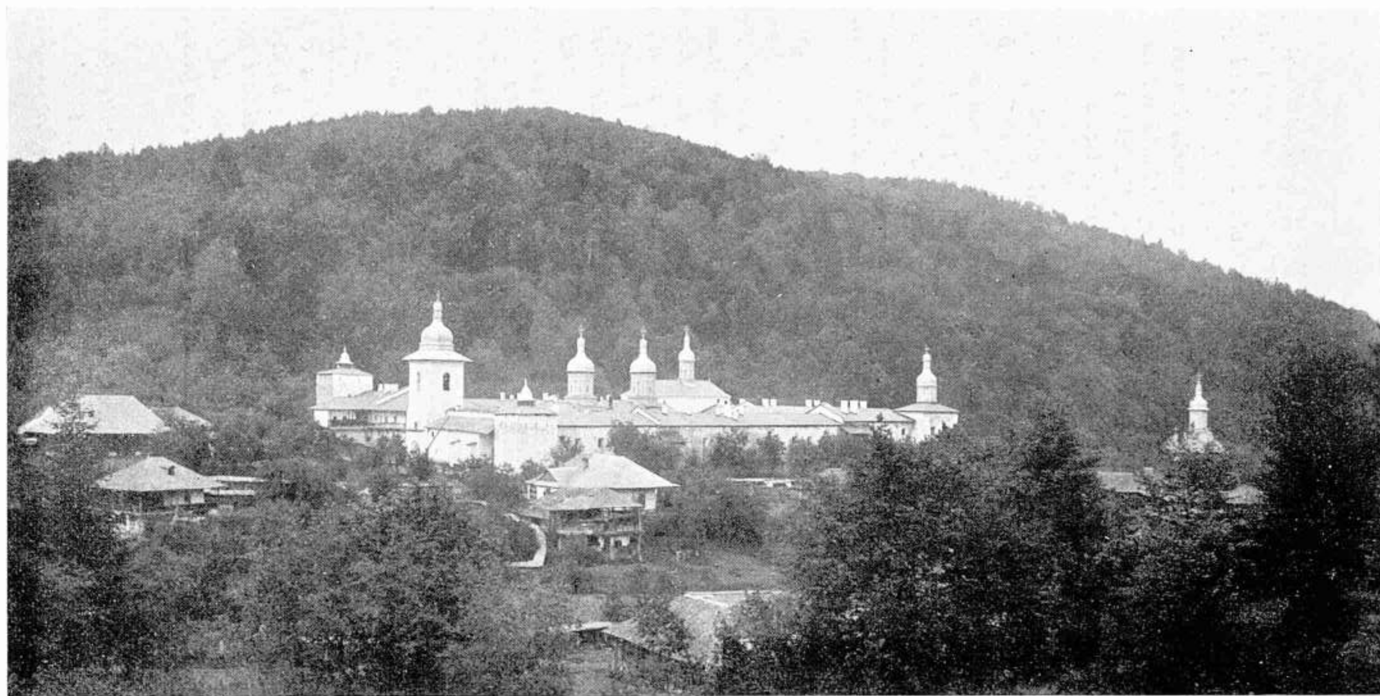
de cultură bisericească, vaza Neamțului crescù și mai mult prin zeloasa activitate a Paisienilor. Și strălucirea culturală la care aceștia îl ridicară, se menținù până în secolul trecut prin lucrarea stăruitoare și statornică a lui Veniamin Costachi.

Cu răspândirea culturii moderne și cu secularizarea averilor mănăstirești, viața bogată, materială și spirituală. a Neamțului decăzù însă deodată. Astfel noi cei de astăzi, din întreagă această bogăție de odinioară n'am mai apucat decât: zidurile vechii mănăstiri, pornite spre ruină și nimicnicire, vestigiile vestitei tipografii, din care au eșit la lumină mii și mii de cărți sfinte, răspândite pe toată fața pământului românesc, rămășițele bogatei biblioteci, cari până să ajungă în depozitul național al Academiei Române, au trecut prin pârjolul păgubitor al unui foc și prin mâinele și mai păgubitoare ale tuturor amatorilor și speculanților de vechi manuscrise și, în fine, o parte din prețiosul tezaur de odoare ce alcătuiau pe vremuri și mai alcătuesc încă și astăzi zestrea sfintei mănăstiri, unde ele se păstrează.

In strânsă legătură cu Neamțu a trăit și s'a desvoltat mănăstirea vecină a Secului. Ctitorie a marelui vornic Nestor Urechie dela sfârșitul sec. XVI, ea a trebuit să fie deci înrâurită de intensa vieață bisericească ce se desfășură la Neamțu. Astfel și acì ca și acolo s'au scris și s'au prescris cărți de ritual, s'au format și au trăit cărturari bisericești, au primit cinul călugăresc și au purtat haina monahală ierarhi vestiți ai țării, între cari marele Varlaam Mitropolitul și s'au îndreptat și s'au revărsat averi și daruri... Iar mai apoi când starețul Paisie s'a așezat în Neamțu, ucenicii săi cuprinzând și Secul, — această mănăstire căzù în dependență de cea dintâi. Și această dependență, în care a trăit până acum doi ani, i-a fost spre bine — căci o parte din strălucirea culturală ce s'a revărsat atunci asupra Neamțului s'a răstrâns și asupra Secului; așà că în istoria culturii noastre bisericești, aceste două mănăstiri stau pe o singură pagină.

Cauzele cari au adus decadența materială și spirituală a Neamțului, au adus și decăderea Secului; răspândirea culturii moderne și secularizarea averilor mănăstirești. Din bogăția de odinioară n'am mai apucat în zilele noastre decât ziduri pornite spre ruină, resturi din prețioasa bibliotecă și o parte din străvechiul și minunatul tezaur de odoare bisericești, cari se păstrează și azi în mănăstire.

Aceste tezaure, admirate de vizitatori și prețuite de cercetători, sunt deci singura comoară rămasă din trecutul de secole al mănăstirilor Neamțu și Secu. Prin publicarea lor în Albumul

Vedere generală a mănăstirei Secu.

— VII —

Vederea chiliilor mănăstirei Secu.

de fațǎ, ele se scot la luminǎ — ca cele mai frumoase și prețioase odoare bisericești ce s'au adunat și pǎstrat la Neamțu și Secu, începând din suta XIV și pânǎ în zilele noastre. Iar prin reproducerea lor se va mijloci cunoașterea și studiarea lor și se va vǎdì pânǎ la ce grad s'a fost rǎspândit și cultivat în trecutul nostru interesul și sentimentul artistic, — cestiuni ce vor puteà face obiect de cercetǎri speciale când, se vor publicà ca materiale de studiu și alte asemenea obiecte și documente de artǎ. Ca atare trebuesc sǎ se publice și ca atare deci le-am publicat și noi, — drept ce am dat numai sumare descrieri, pentru a cǎrora completǎ înțelegere notǎm aci abreviațiunile întrebuințate: L = lungime, l = lǎțime, I = înǎlțime, D = diametrul mare și d = diametrul mic.

Incheind aceste cuvinte de introducere mai trebue sǎ arǎtǎm cǎ lucrarea de fațǎ, care face parte din publicațiile Comisiunii Monumentelor Istorice, pornește din inițiativa d-lui Profesor P. Garboviceanu. fost Administrator al Casei Bisericii, și a I. P. S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei D. D. Pimen. Ea a gǎsit în persoana d-lui Inginer Stelian Petrescu pe cel mai priceput și desǎvârșit executator artistic.

Alex. Lǎpĕdatu
Secretarul Comisiunii Monumentelor Istorice.
Membru corespondent al Academiei Române.

Stelian phot.

Biserica cea veche (1497) a mănăstirii Neamțu

NEAMŢU

Scoarţa din faţă a evangheliarului slav, manuscris (37×25 cm.) din 1436. Ferecată în argint poleit cu aur. Inscripţia la Iorga, Bul. Com. Mon. Istorice, fasc. 11.

Scoarța din dos a evangheliarului slav, manuscris (37×25 cm.) dela 1436. Ferecată în argint poleit cu aur.

Pagina întâia a evangheliei lui Ioan din evangheliarul slav, manuscris dela 1436, cu ornamente lucrate în culori şi aur.

Pagina întâia a evangheliei lui Luca din evangheliarul slav, manuscris dela 1436, cu ornamente în culori şi aur.

Scoarță de evangheliar slav manuscris (34×25 cm.), din 1512.

Pagina întâia a evangheliei lui Marcu din evangheliarul slav, manuscris dela 1512, cu ornamente lucrate în culori şi aur.

Pagina întâia a evangheliei lui Matei din evangheliarul slav, manuscris dela 1512, cu ornamente lucrate în culori şi aur.

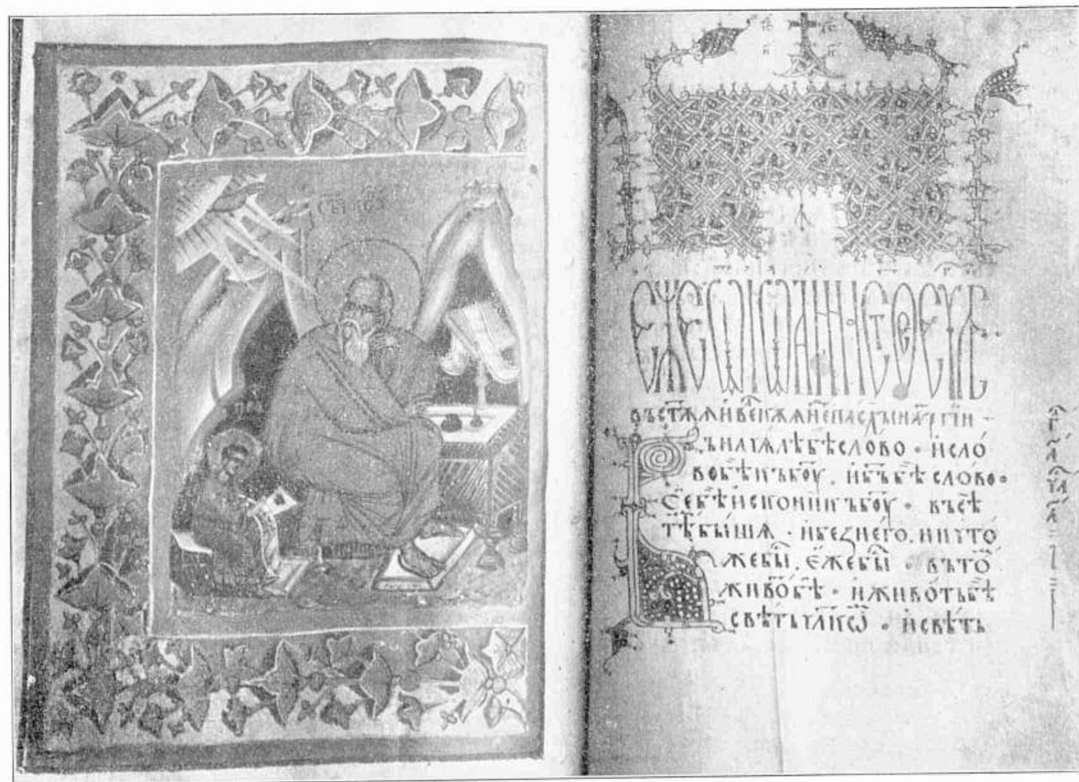
Pagina întâia a evangheliei lui Luca din evangheliarul slav, manuscris dela 1512, cu ornamente lucrate în culori şi aur.

Scoarţă de evangheliar slav, manuscris (34×25 cm.), din 1555.

Pagina întâia a evangheliei lui Matei. cu chipul evanghelistului, din evangheliarul slav, manuscris dela 1555, cu ornamente în culori şi aur.

Pagina întâia a evangheliei lui Ioan, cu chipul evanghelistului, din evangheliarul slav, manuscris dela 1555, cu ornamente în culori și aur.

Scoarţă de evanghelie (75×51 cm.), dăruită, zice-se, de Impărăteasa Ecaterina, la 1759. Ferecată în argint, cu feţele lucrate în sârmă aurită şi cu cinci finifturi, bătute de jurîmprejur cu pietre de topaz.

Scoarță de evanghelie (51×36 cm.), tipărită în mănăstirea Neamțu.
Ferecată în argint.

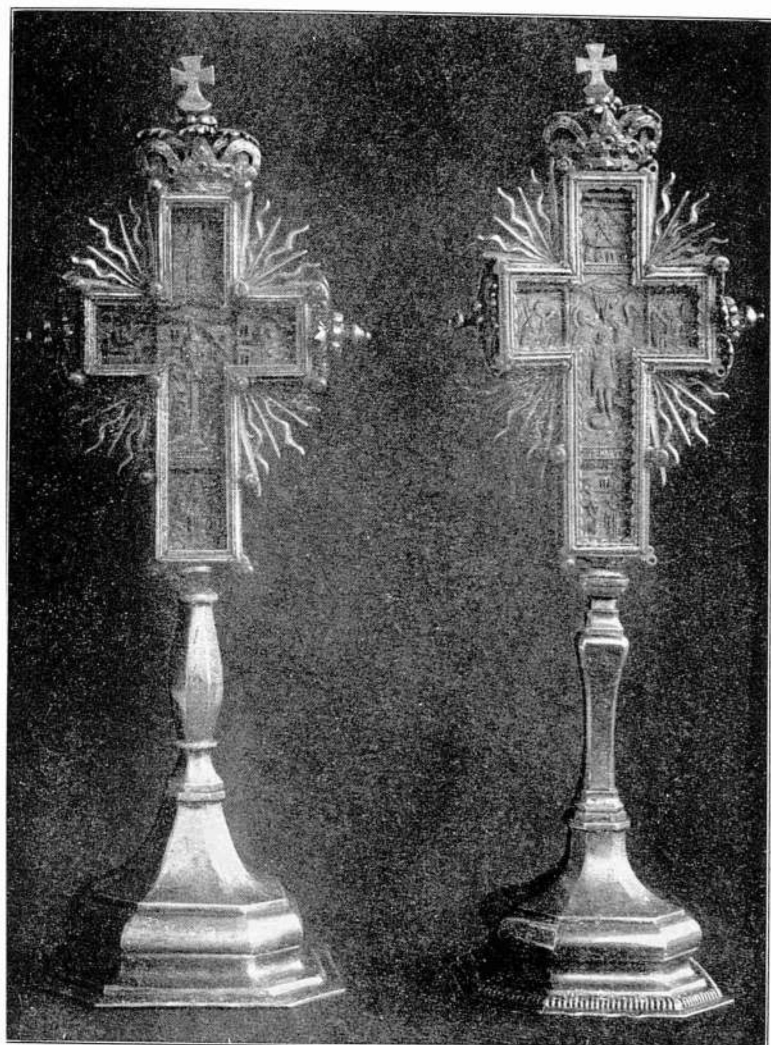
Scoarță de evanghelie (49.5×35 cm.) din 1821. Ferecată în argint, cu cinci finifturi, bătută de jurîmprejur cu pietre scumpe.

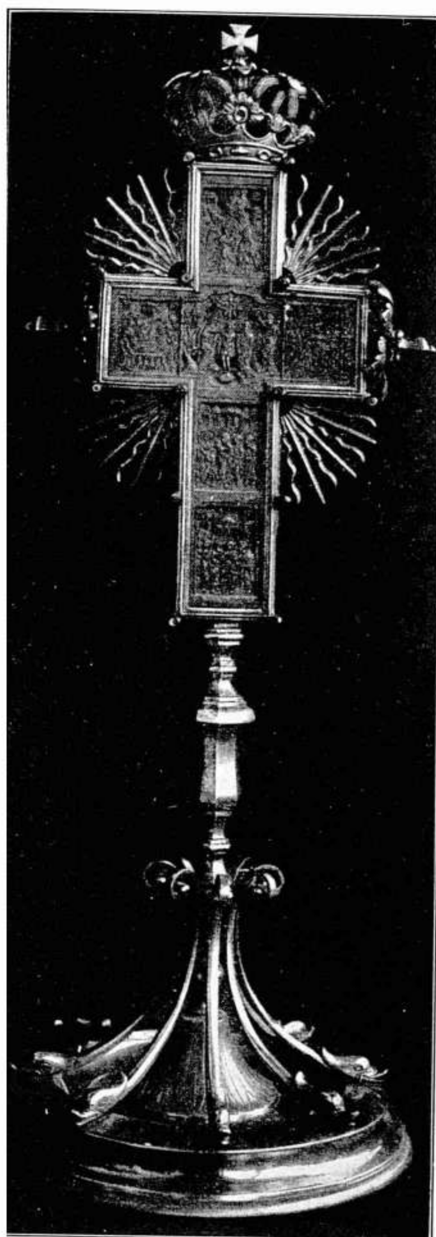
Scoarță de evanghelie (50×33 cm.), din 1851. Ferecată în argint poleit cu aur. Cu cinci finifturi. bătute de jurîmprejur cu pietre de topaz albe și roșii, aceste din urmă ca ornamente la coroana din mijloc.

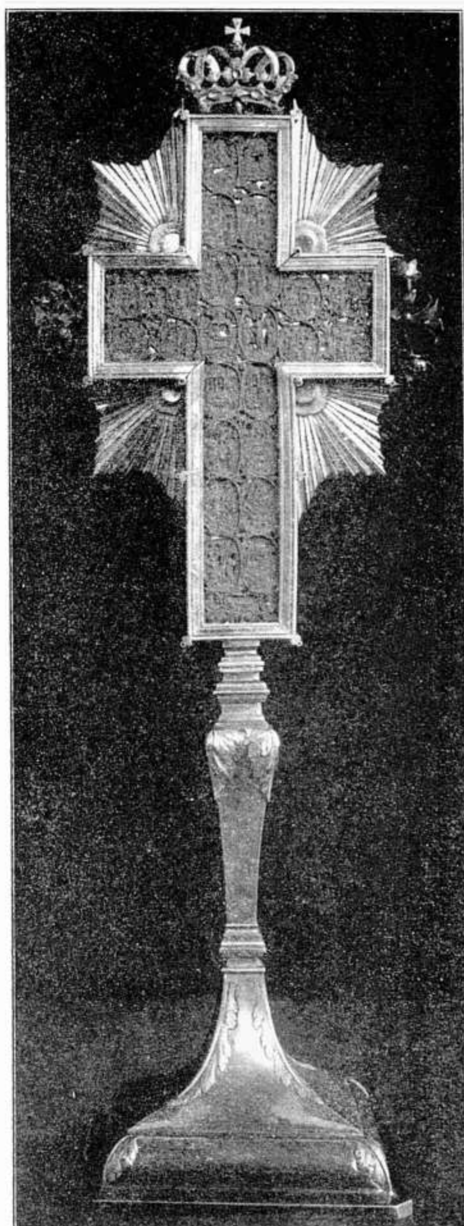
Cruce lucrată în filigran, din aur şi argint, şi împodobită cu mărgăritare şi smaragde. (I=18 cm.).

Cruci de lemn sculptat, ferecate în argint aurit și împodobite cu mărgăritare. A doua din 1834. (I=23,5 cm.).

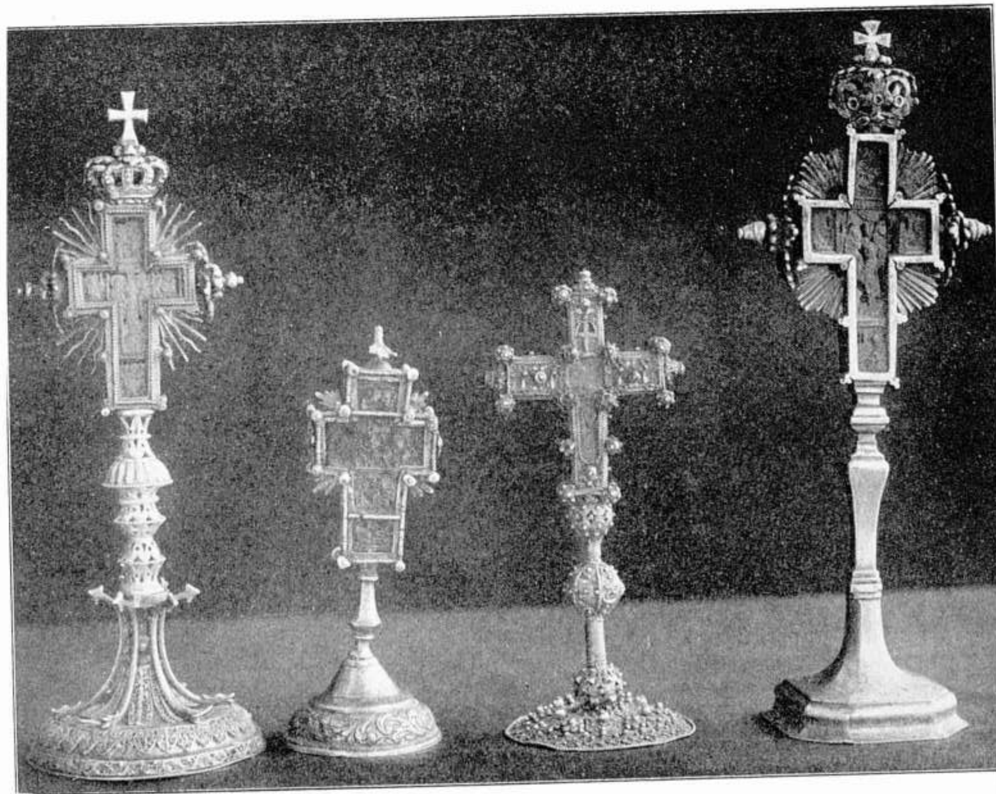
Cruce de lemn sculptat, ferecată în argint suflat cu aur. Dăruită de Neonil Stareţul la 1839. (I=49 cm.).

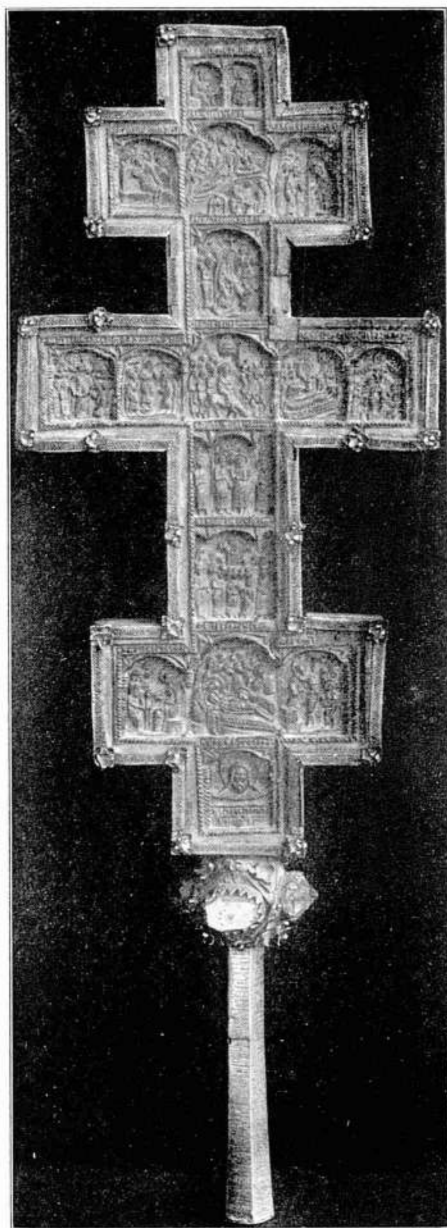
Cruce de lemn sculptat, ferecată în argint suflat cu aur. (l=62 cm.).

Cruci de lemn sculptat, ferecate în argint. Cele două dintâiu (I=24 şi 22 cm.) lucrate în filigran. A treia (I=21 cm.) împodobită cu mărgăritare.

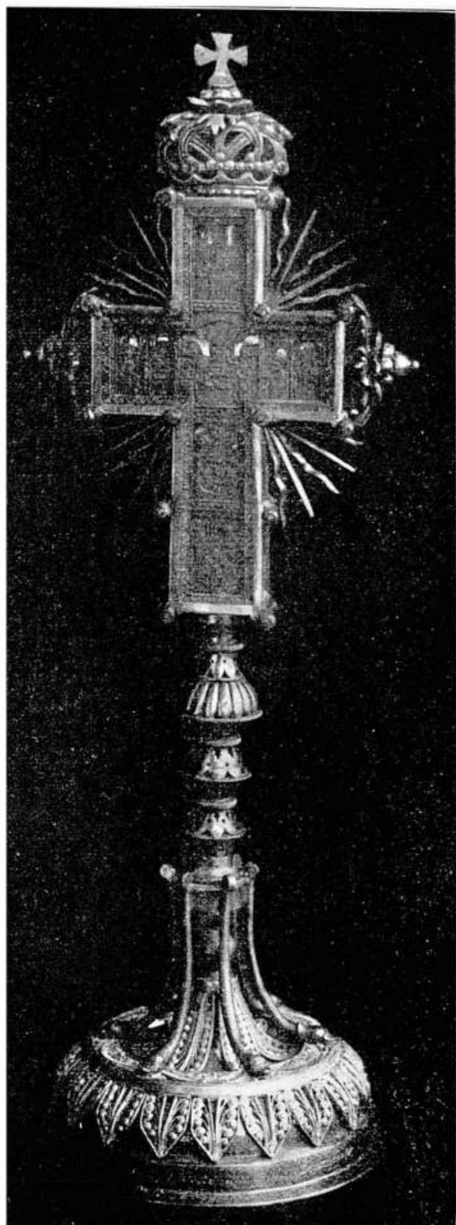
Cruci de lemn sculptat, ferecate în argint aurit. Intâia (I=20 cm). lucrată în filigran, din 1858. A doua (I=13 cm.), împodobită cu mărgăritare. A treia (I=14 cm.) cu mărgăritare şi smaragde. A patra (I=21 cm.) are la coroana de sus şase pirozele. E din 1855.

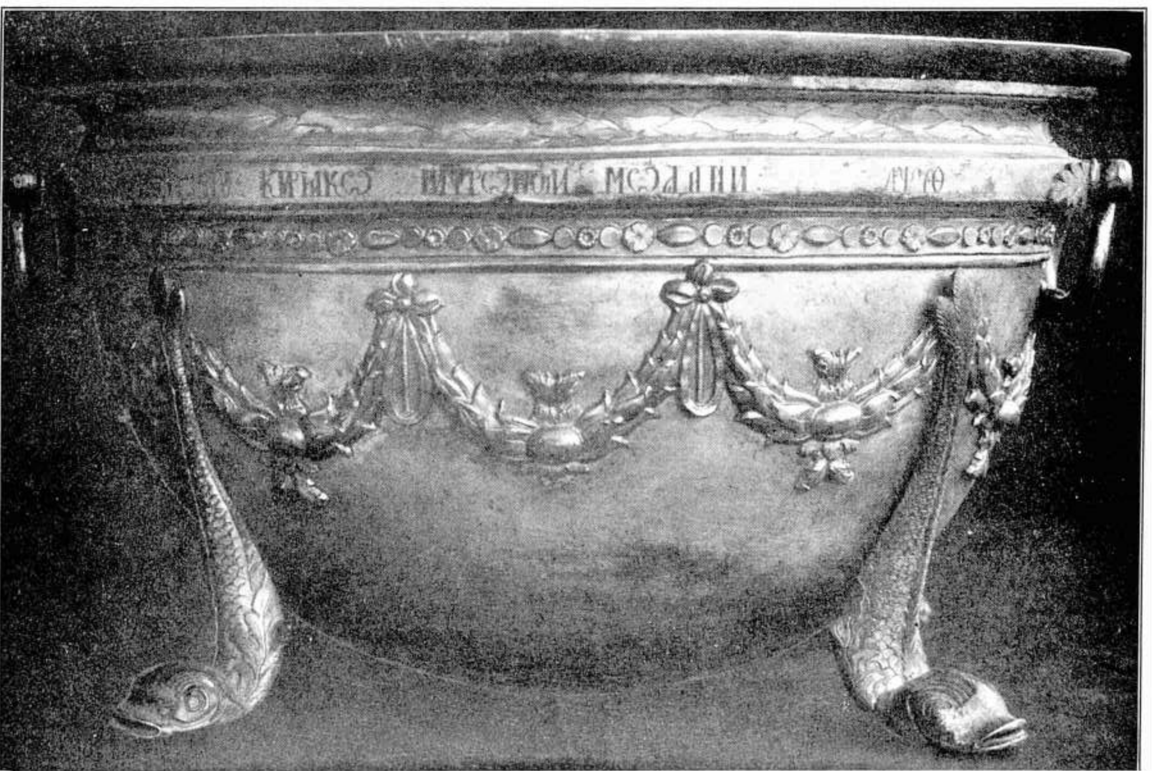
Cruce de lemn sculptat, ferecată în argint, lucrat în filigran şi poleit cu aur. Dăruită de Mitropolitul Grigorie al Sucevei la 1560. (I=62 cm.).

Cruce de argint, din 1767. (I=1,06 m.).

Cruce de lemn sculptat, din 1859, ferecată în argint poleit cu aur
şi cu garnituri lucrate în filigran. (I=32 cm.).

Aghiasmatar de alamă argintată, cu aplicațiuni ornamentale de argint aurit. Dăruit de Iacov Mitropolitul la 1799.
(I=25 cm., D=44 cm., d=34 cm.).

Aghiasmatar de argint. Dăruit de Dimitrie Cantacuzino la 1843.
(I=43 cm., D=40 cm.).

Aghiasmatar de argint. Dăruit de egumenul Venedict Dinga la 1775.
(I=32 cm., D=33 cm.).

Potir de argint, cu mâner cizelat, din 1748. Dăruit de Maria fiica Impăratului Petru al Rusiei. (I=42,5 cm.).

Potire de argint. Intâiul din 1767. (I=34 cm.). Al doilea din 1843.
(I=34 cm.).

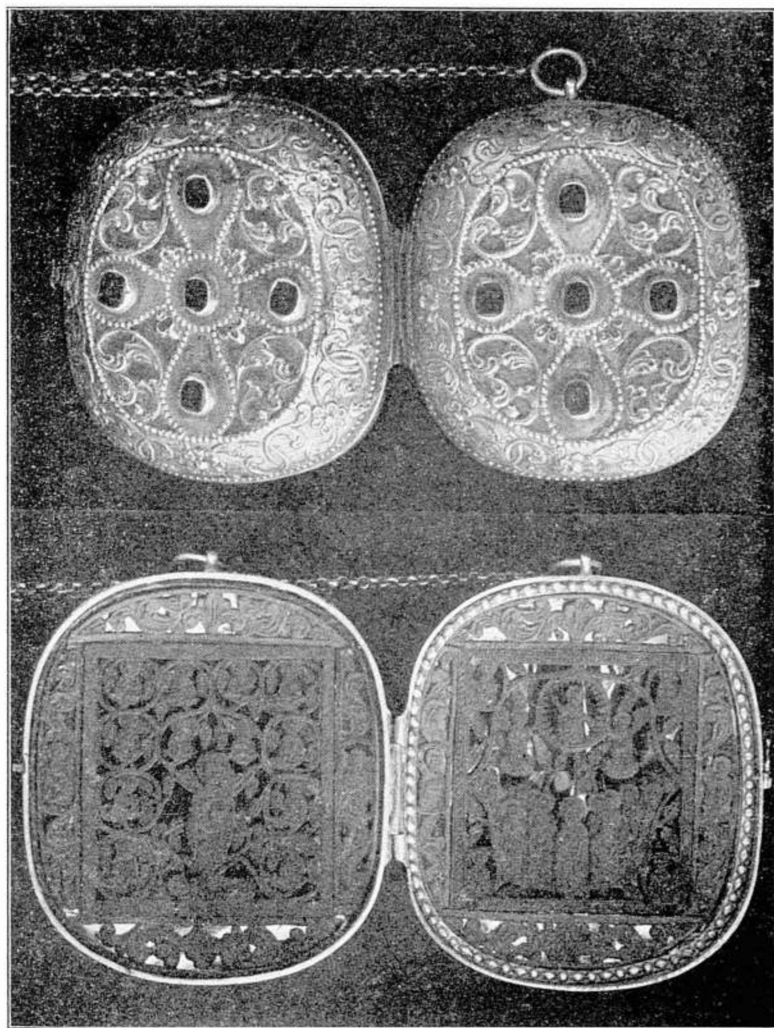
Potir de argint suflat cu aur, din 1845. (I=37 cm.). Deasupra un disc tot de argint, cam din aceeaş vreme.

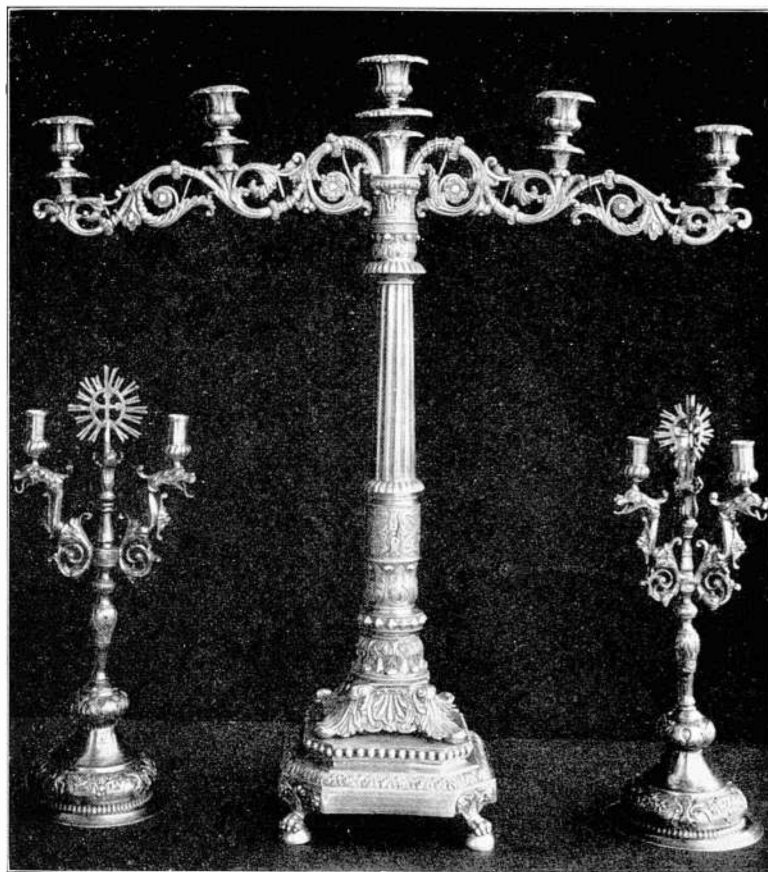
Potir de argint, din 1854. (I=39 cm.). Deasupra un disc tot de argint, cam din aceeaș vreme.

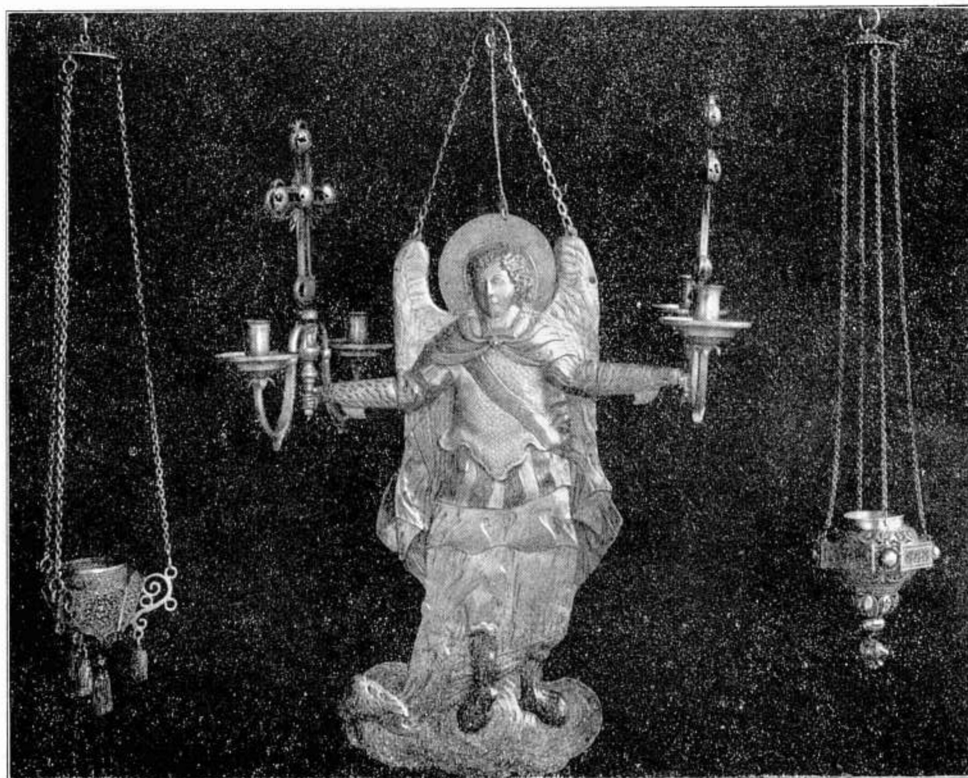
Panaghiar de argint aurit, dela Ștefan cel Mare, din 1502. Sus fețele exterioare, jos cele interioare. Inscripția la Iorga.
Bul. Com. Mon. Ist., fasc. 11.

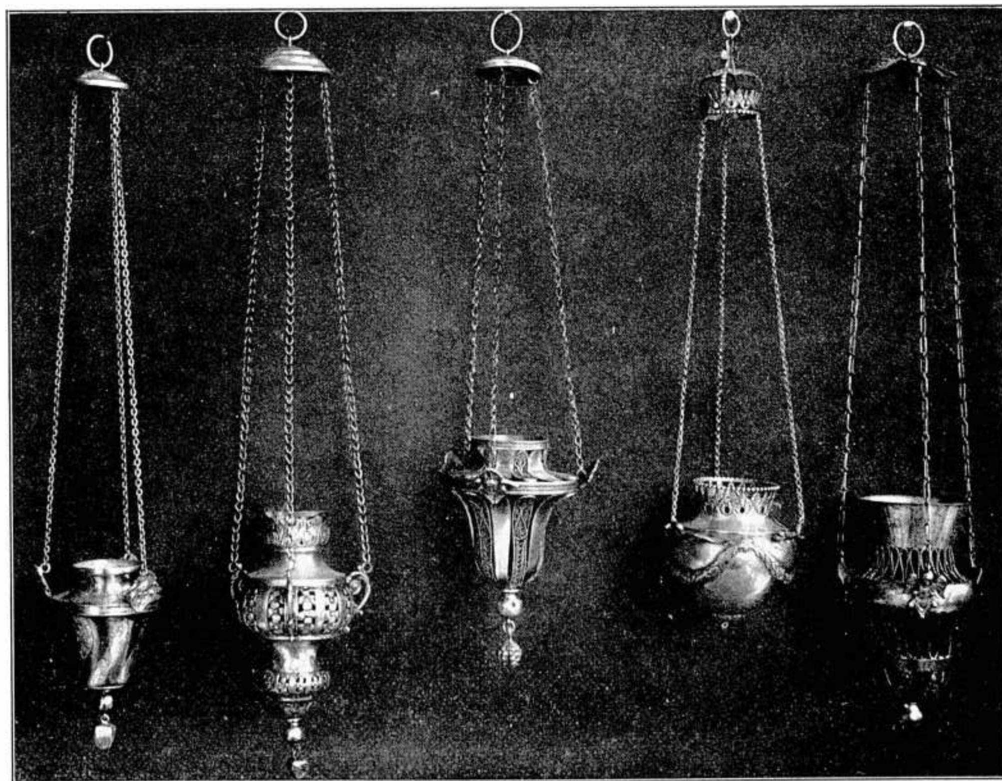
Panaghiar dela Grigorie Dinga, din 1750. (7,5×8,5 cm.). Sus fețele exterioare ; jos cele interioare.

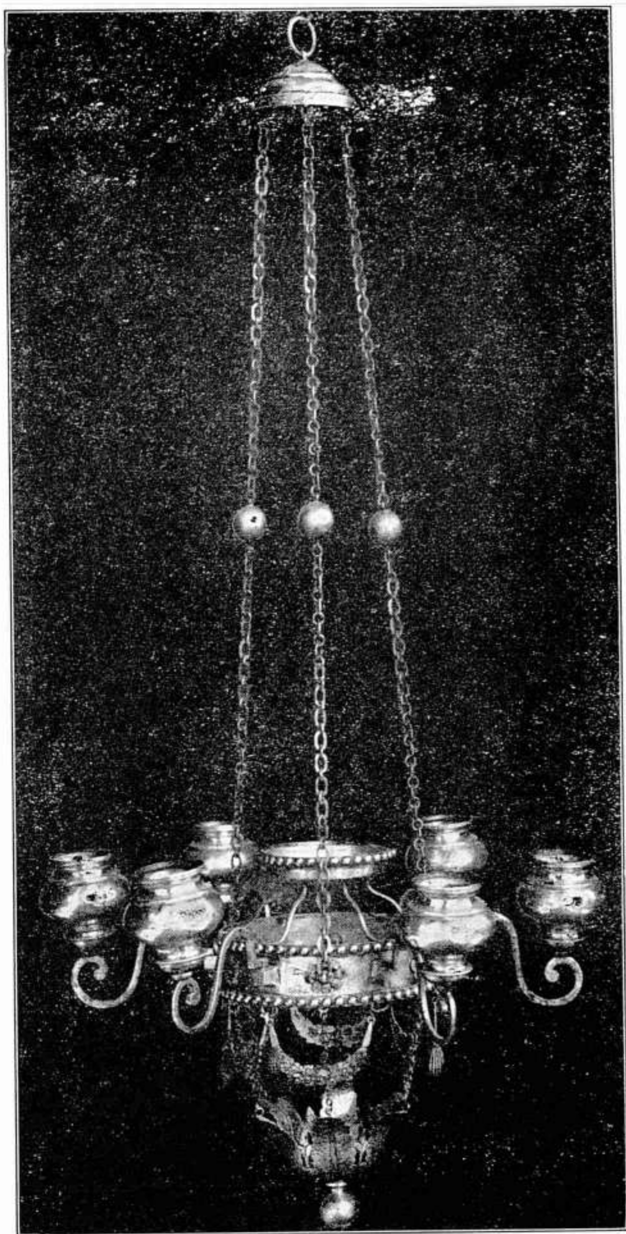
La mijloc: sfeşnic de argint, cu cinci ramuri, din 1851. (I=66 cm.).
La margini: Trichele tot de argint. (I=39 cm.).

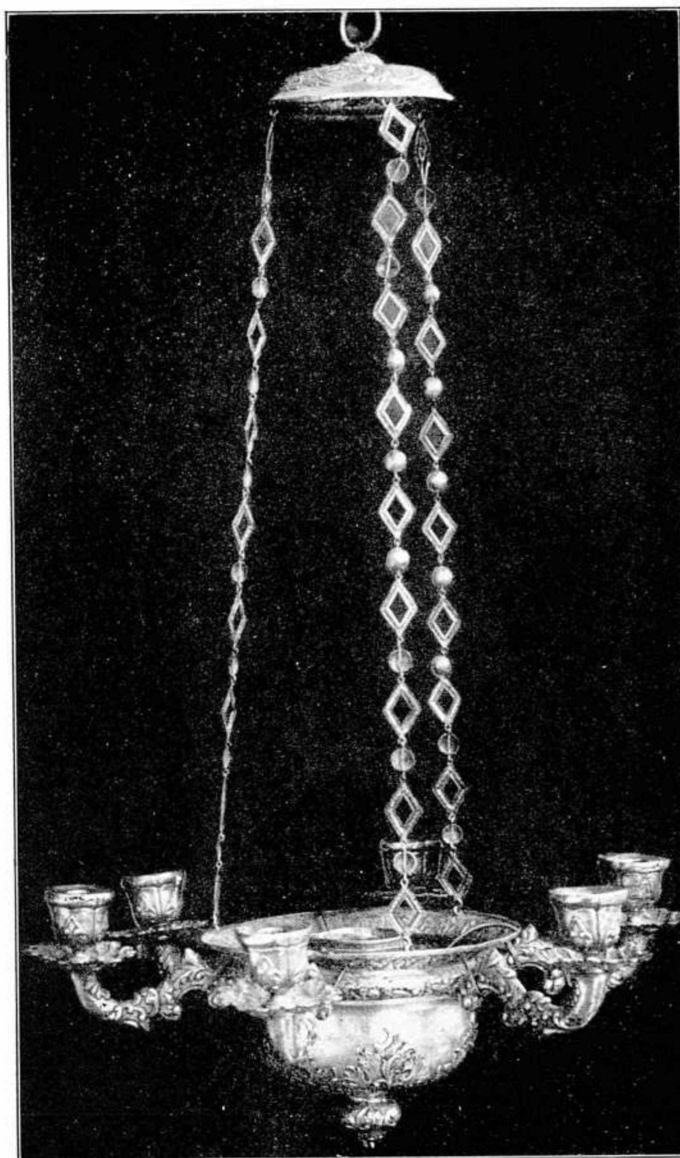
La mijloc: Serafim de argint, ţinând în mâni sfeşnice aşa zise trichele.
La margini: candele de argint, lucrate în filigran.

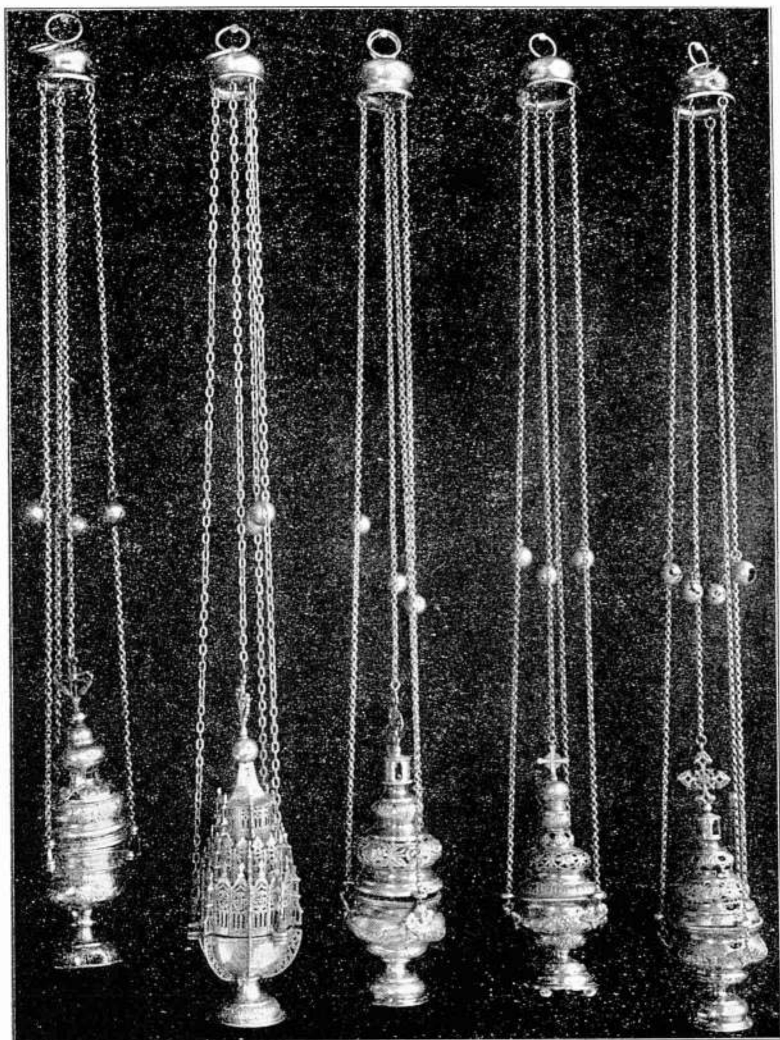
Candele de argint.

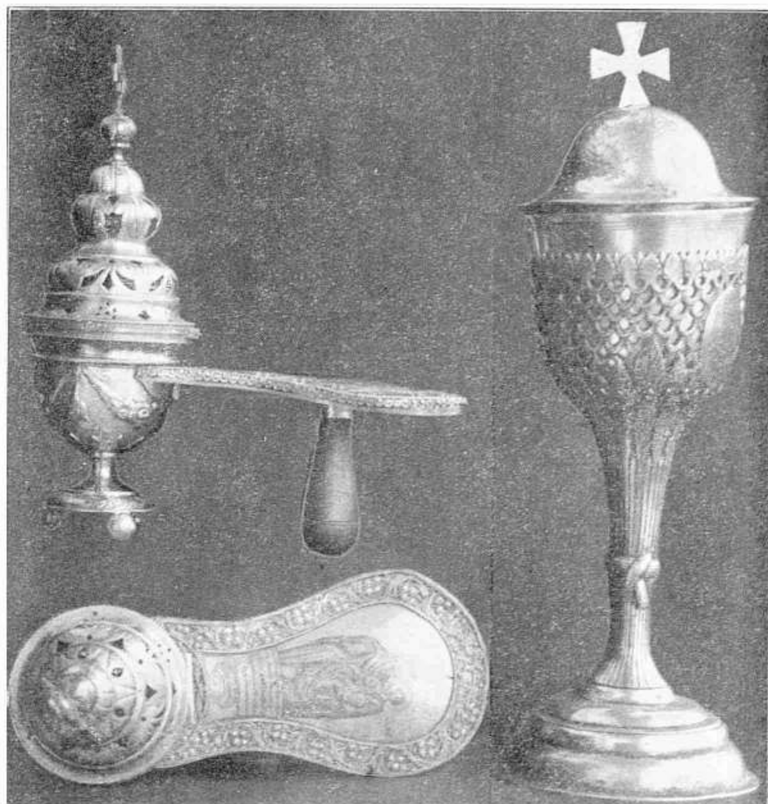
Candelă de argint, cu şase braţe. Dela marele logofăt Dimitrie Sturdza, din 1838. (I=87 cm.).

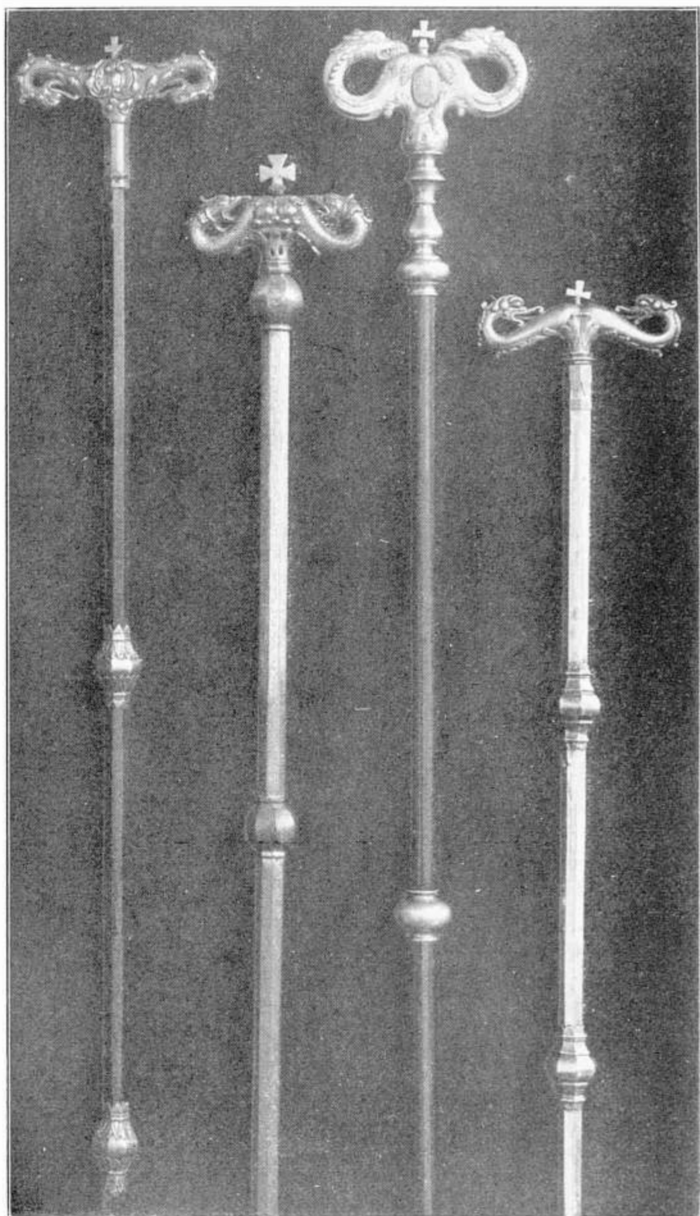
Candelă de argint, cu şase braţe. Dela marele logofăt Dimitrie Sturdza, † 1846. (I=80 cm.).

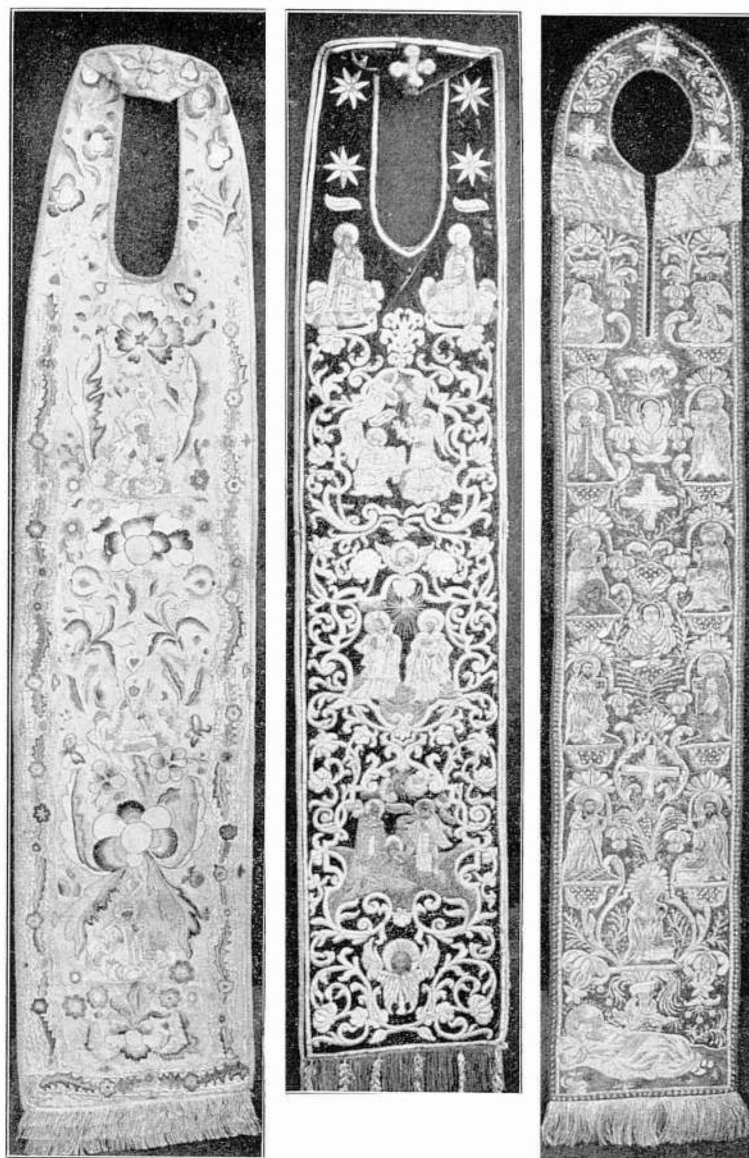
Cădelnițe de argint aurite.

Cățui de argint, din 1836, și un pahar pentru litie. (I=20 cm.).

Cârji arhiereşti: întâia de lemn şi argint, a doua de alamă argintată, a treia cu data 1845, a patra a Mitropolitului Veniamin Costache din 1803.

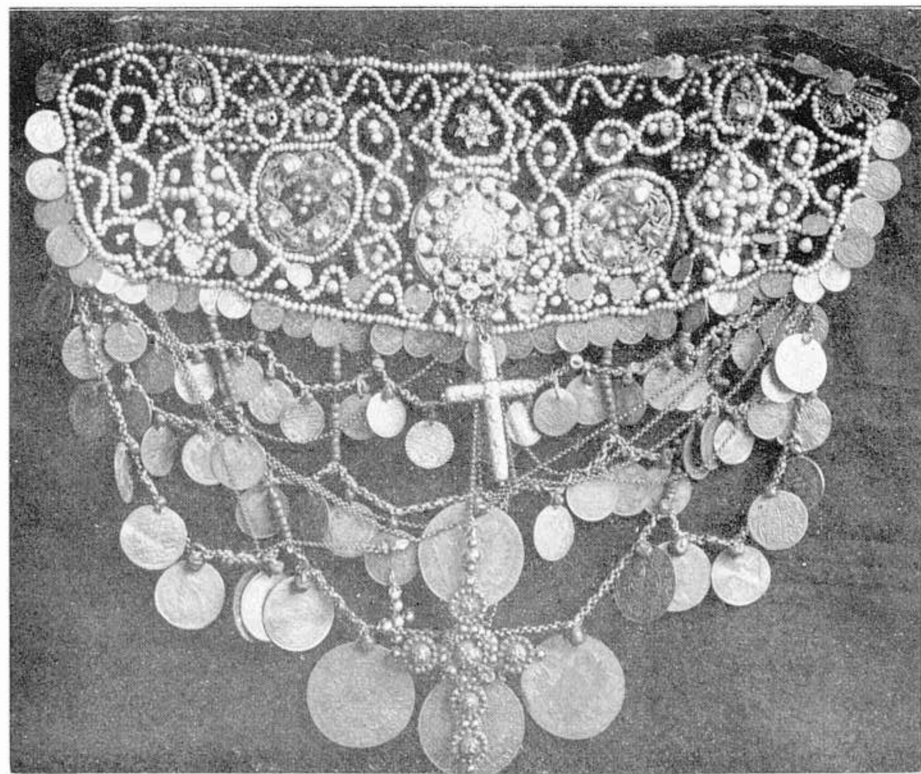
Patrafire aşa zise ctitoriceşti. Pe cel din dreapta o însemnare modernă: Cosma Şarpe Postelnicul, 1470.

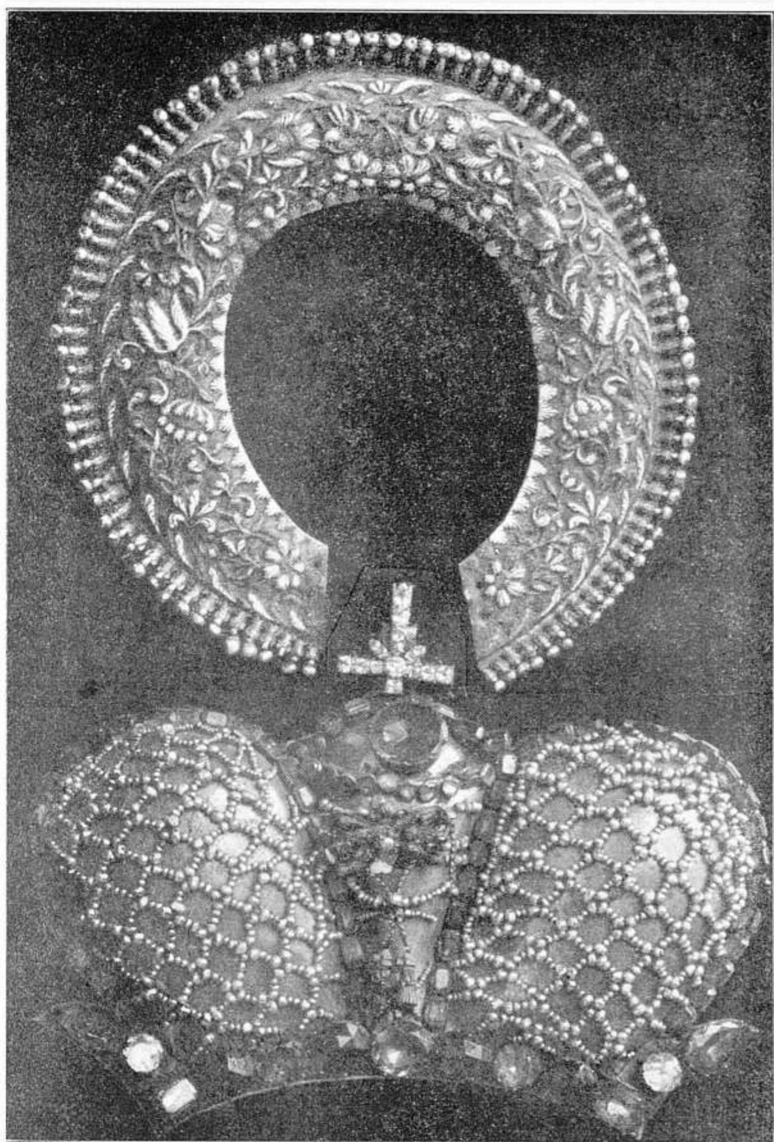
Aierul egumenului Siluan din 1436. (L=2,90 cm. l=1,24 cm.). Inscripția la Iorga, Bul. Com. Mon. Ist., fasc. 11.

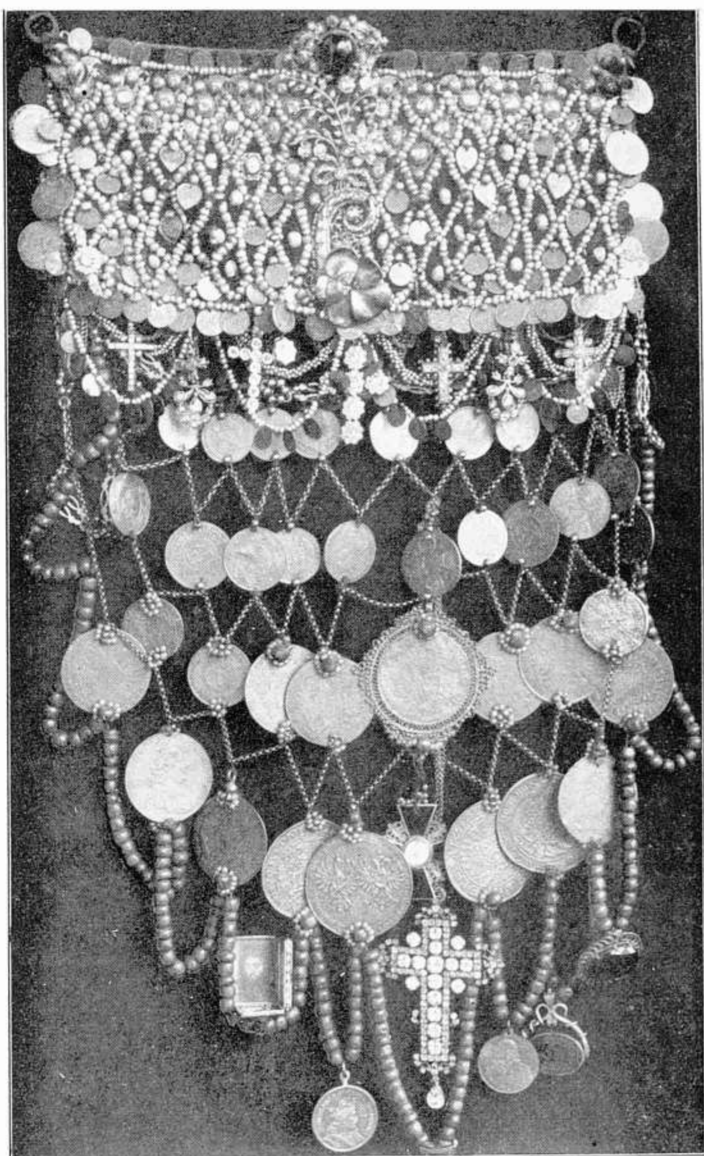
Acoperământ de vase sfinte, de velură neagră, brodată cu fir de aur. (L=97 cm., l.=95 cm.).

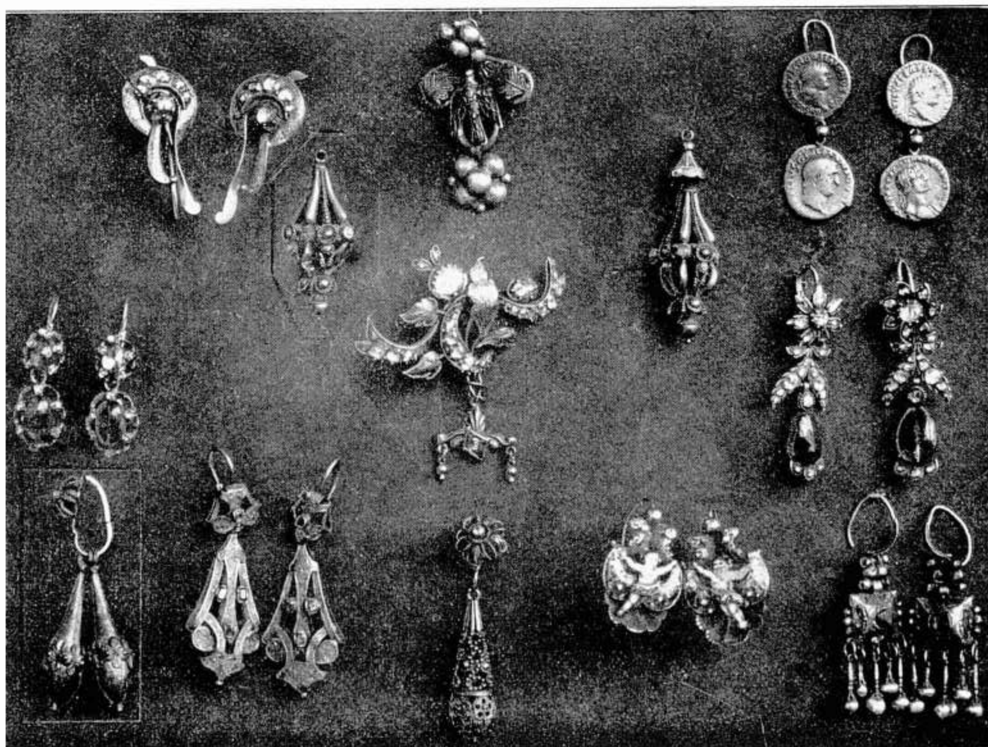
Salbă formată din monete de aur și argint și din pietre scumpe, (briliante) aduse ca prinos la icoana Maicii Domnului.

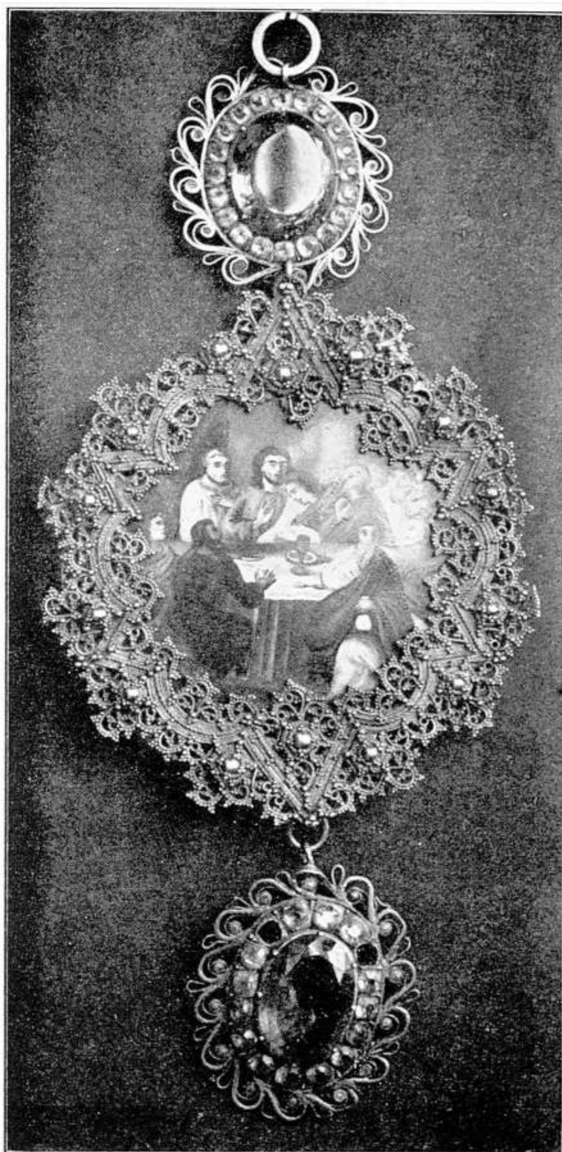
Aureolă şi coroană de icoană. Intàia de aur cu smalţ. A doua de argint. Ambele ornamentate cu mărgăritare.

Salbă formată din monete și medalii de aur și argint și din pietre scumpe (briliante), aduse ca prinos la icoana Maicii Domnului.

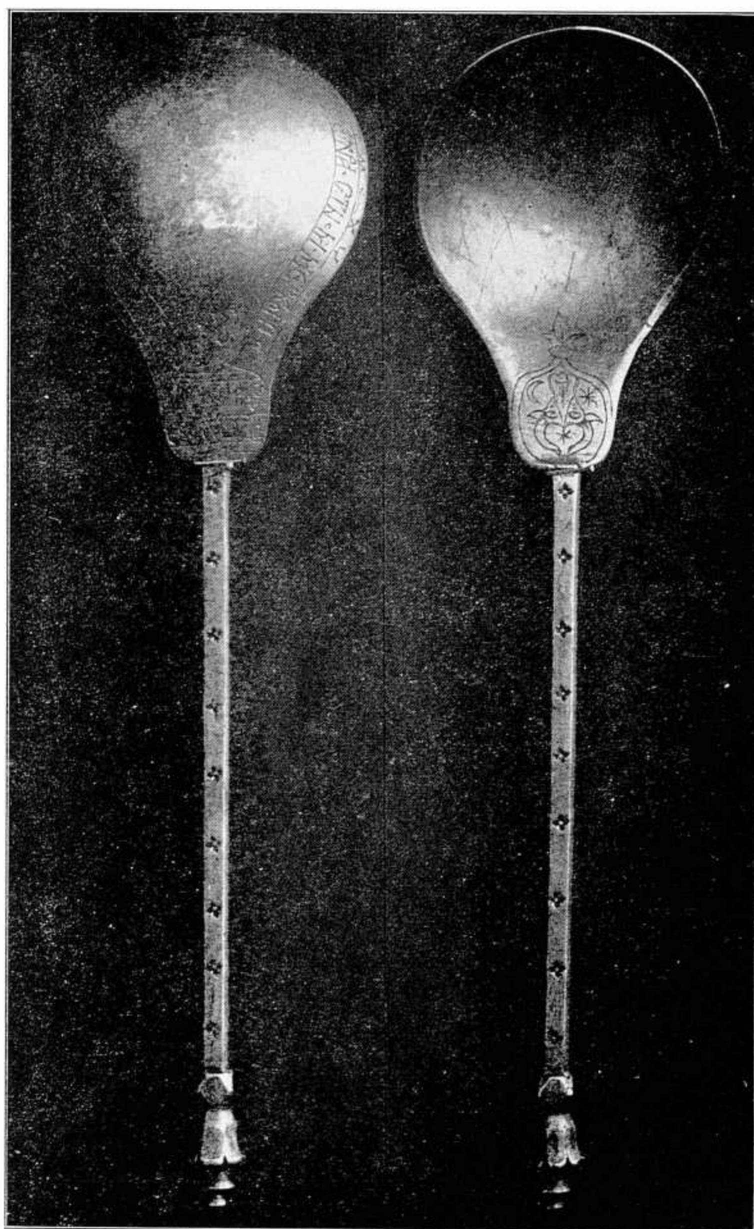
Cercei de aur împodobiţi cu diferite pietre scumpe, daţi ca prinos la icoana Maicii Domnului.

Engolpion arhieresc: porcelane pictate, încadrate în filigran de aur.
(I=18 cm.).

Iconițe și cruciulițe, ornate și ferecate în filigran de aur. Intâia: 4,5×5 cm., a doua: 5×6 cm., a treia: 6 cm., a patra: 8 cm.

Lingură de argint dela Ştefan Tomşa Voevod.

Aierul Mitrofanei, soţia marelui Vornic Nestor Urechie. Inscripţia şi descrierea la Iorga, *Inscripţii din Bisericile României*, I, 35.7 şi la Melchisedec, *Notiţe istorice şi arheologice*, cap. Secul.

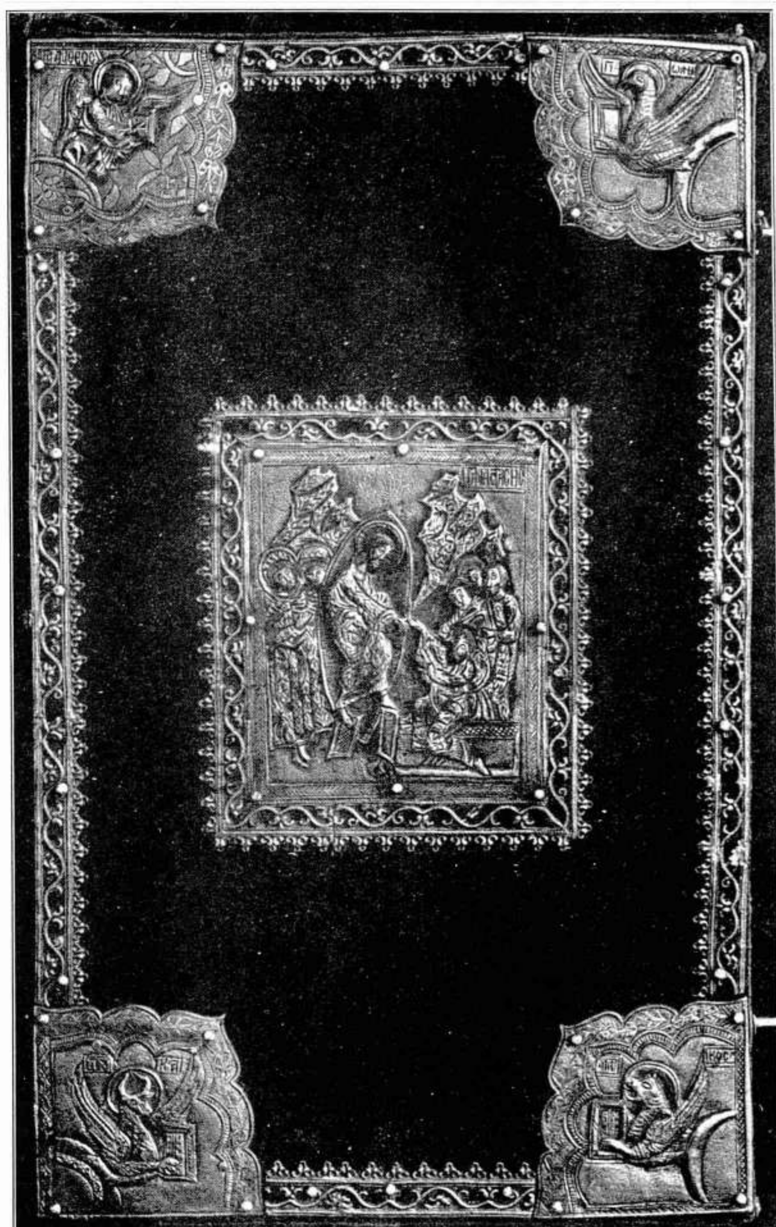
MĂNĂSTIREA SECU.

Stelian phot.

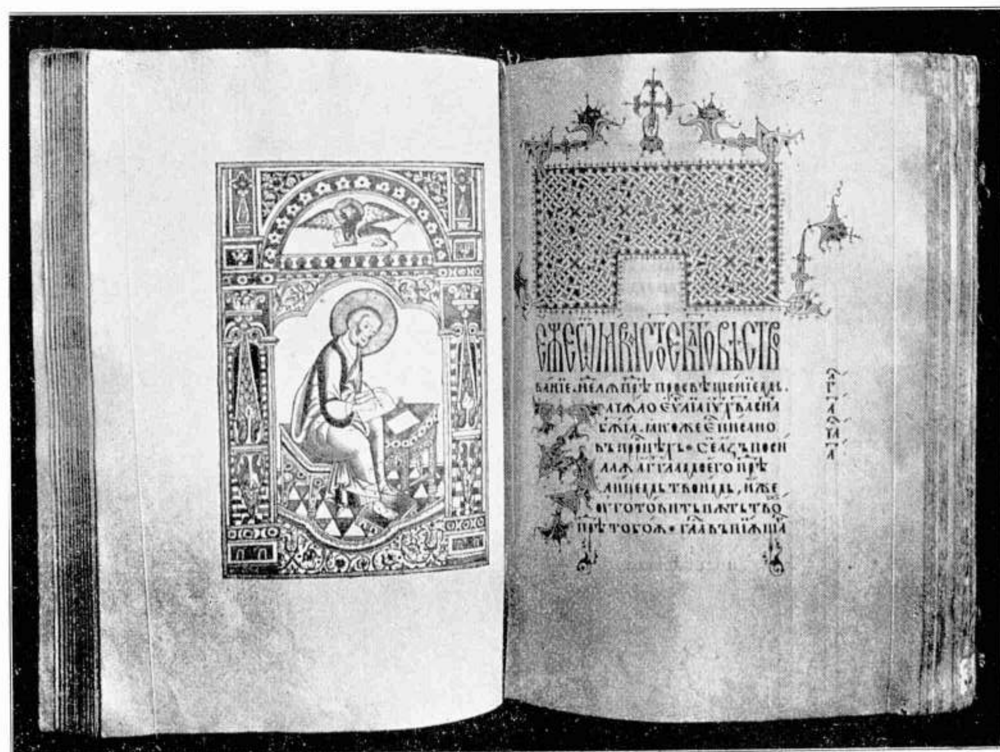

Aierul Mitrofanei, jupâniţa lui Nestor Ureche (1608).

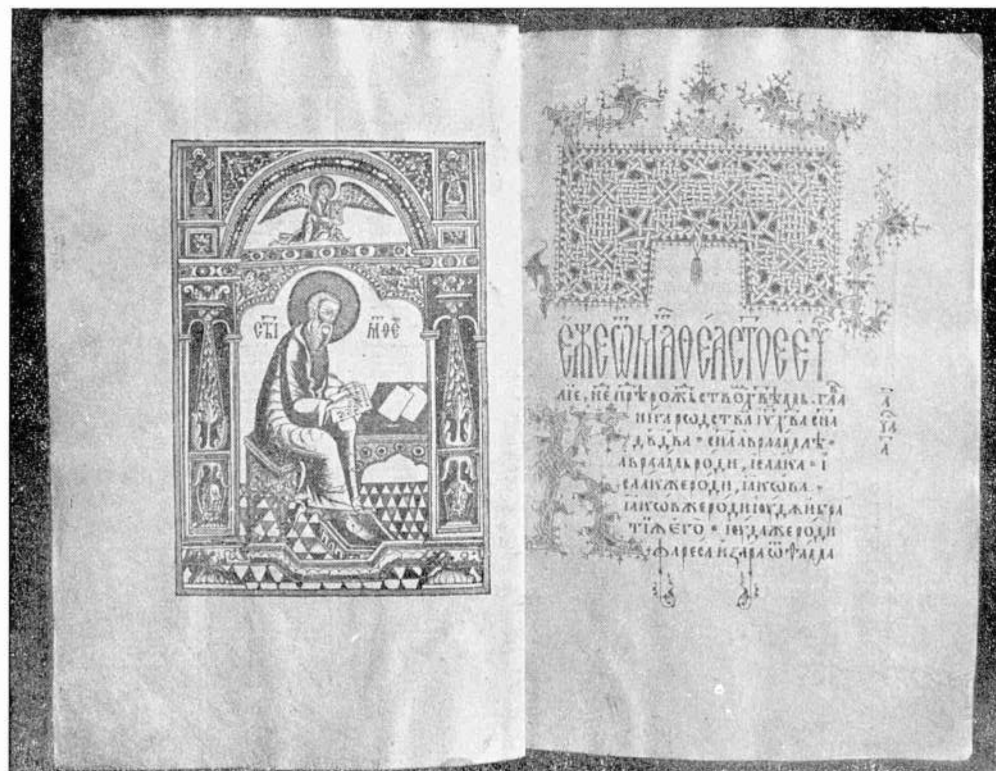
SECU

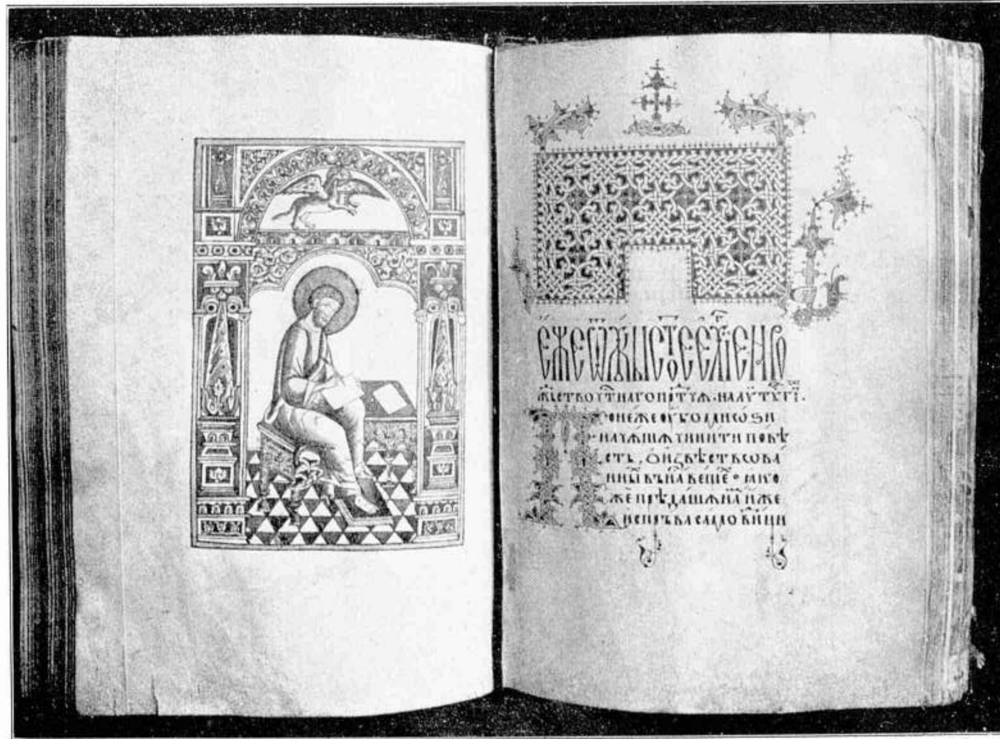
Scoarță de evangheliar slav manuscris (39×25 cm.), din 1664.
Imbrăcată în velură roșie, cu aplicațiuni ornamentale de aur.

Pagina întâia a evangheliei lui Marcu, cu chipul evanghelistului, din evangheliarul slav manuscris dela 1664, cu ornamente în culori şi aur.

Pagina întâia a evangheliei lui Matei, cu chipul evanghelistului, din evangheliarul slav, manuscris dela 1664, cu ornamente în culori și aur.

Pagina întâia a evangheliei lui Luca, cu chipul evanghelistului, din evangheliarul slav, manuscris dela 1664, cu ornamente în culori şi aur.

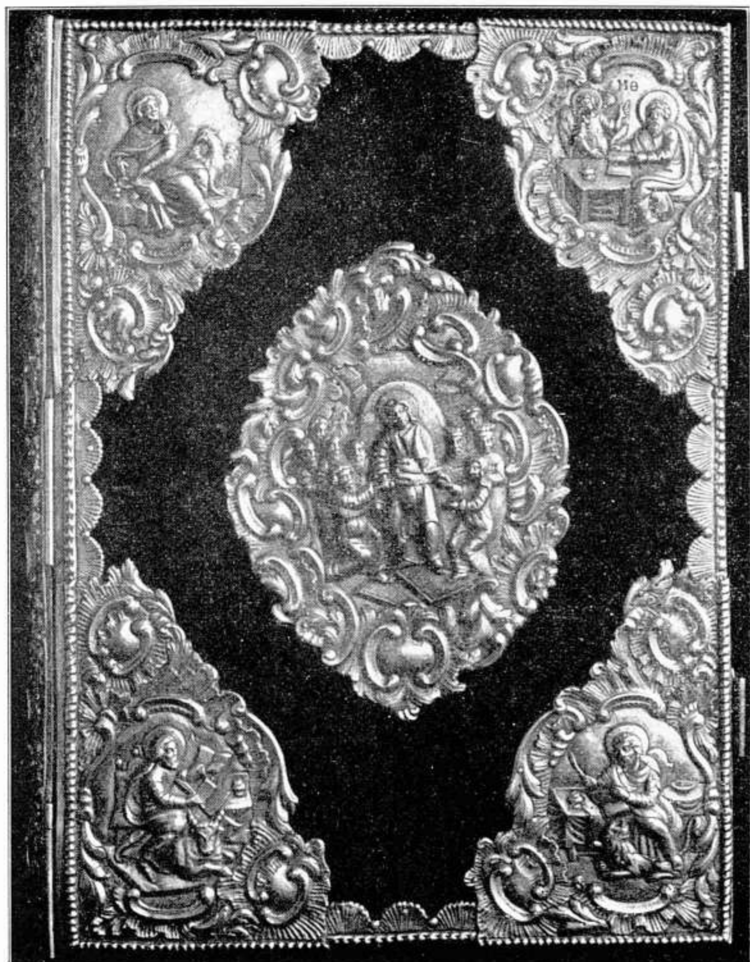
Scoarță de evanghelie (52×34 cm.), din timpul starețului Paisie. Imbrăcată în velură verde, cu aplicațiuni ornamentale de argint.

Scoarță (fața) de evanghelie rusească (51×34 cm.), din timpul starețului Paisie. Ferecată în argint suflat cu aur.

Scoarță (dosul) de evanghelie (51×34 cm.), din timpul starețului Paisie. Ferecată în argint suflat cu aur.

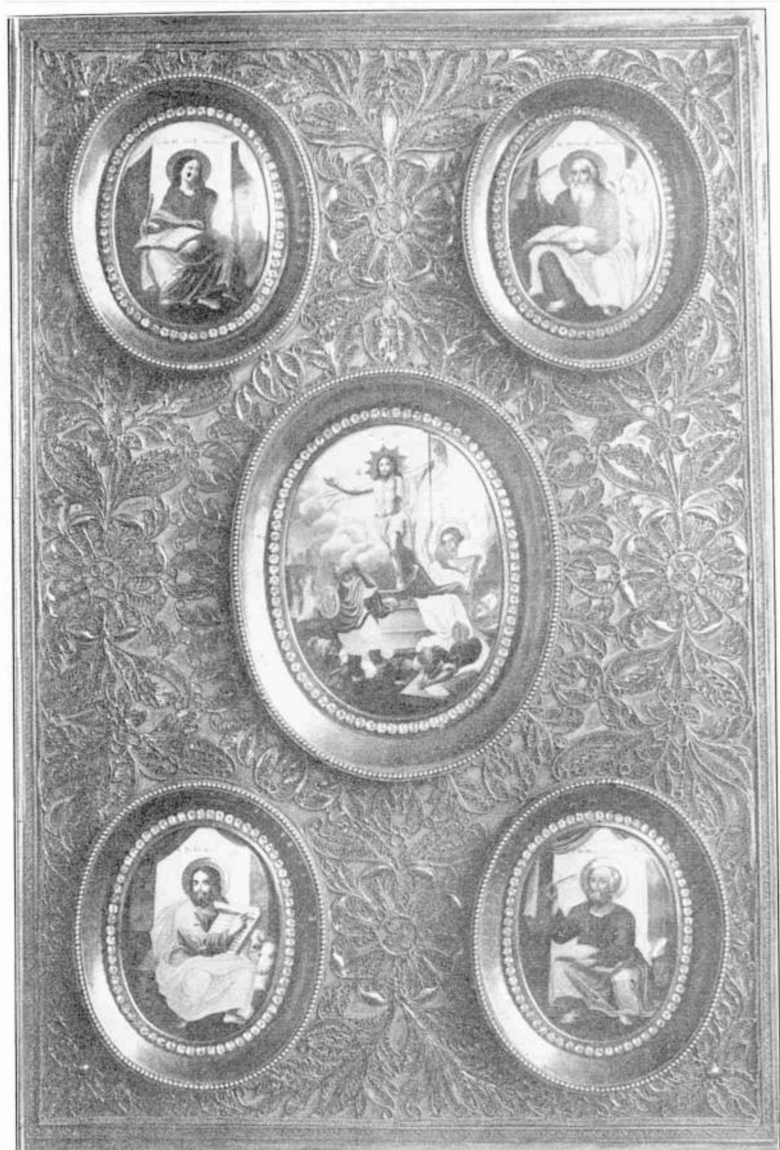
Scoarță de evanghelie (36,5×26 cm.), grecească, din 1676. Imbrăcată în velură roșie, cu aplicațiuni ornamentale de argint aurit.

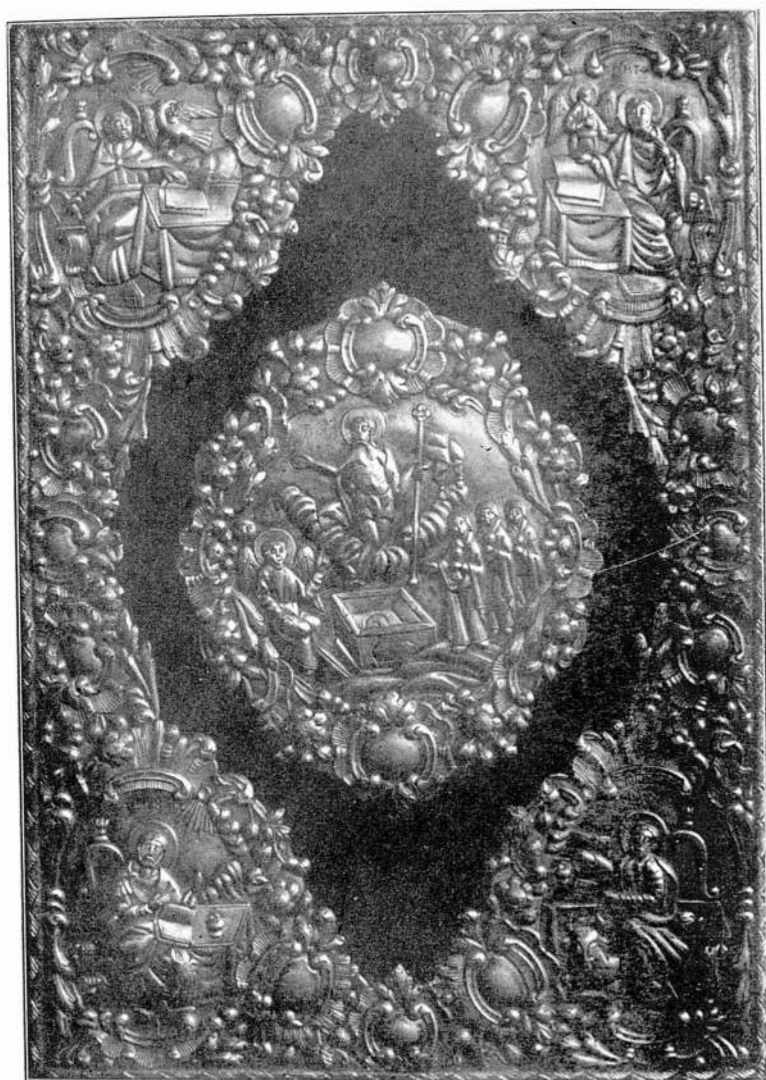
Scoarță de evanghelie (40,5×25 cm.), rusească, din 1670. Imbrăcată în velură cărămizie, cu aplicațiuni ornamentale de argint.

Scoarță de evanghelie din 1673. Imbrăcată în velură roșie, cu aplicațiuni ornamentale de argint.

Scoarță de evanghelie' (49×32 cm.), tipărită în Neamțu la 1821. Ferecată în argint aurit, lucrată în filigran. Picturi pe porcelan, bătute de jurîmprejur cu strasuri.

Scoarță de evanghelie (48,5×35 cm.), din 1821. Imbrăcată în velură oliv, cu aplicațiuni ornamentale de argint. Dela Iordache Cantacuzino, din 1824.

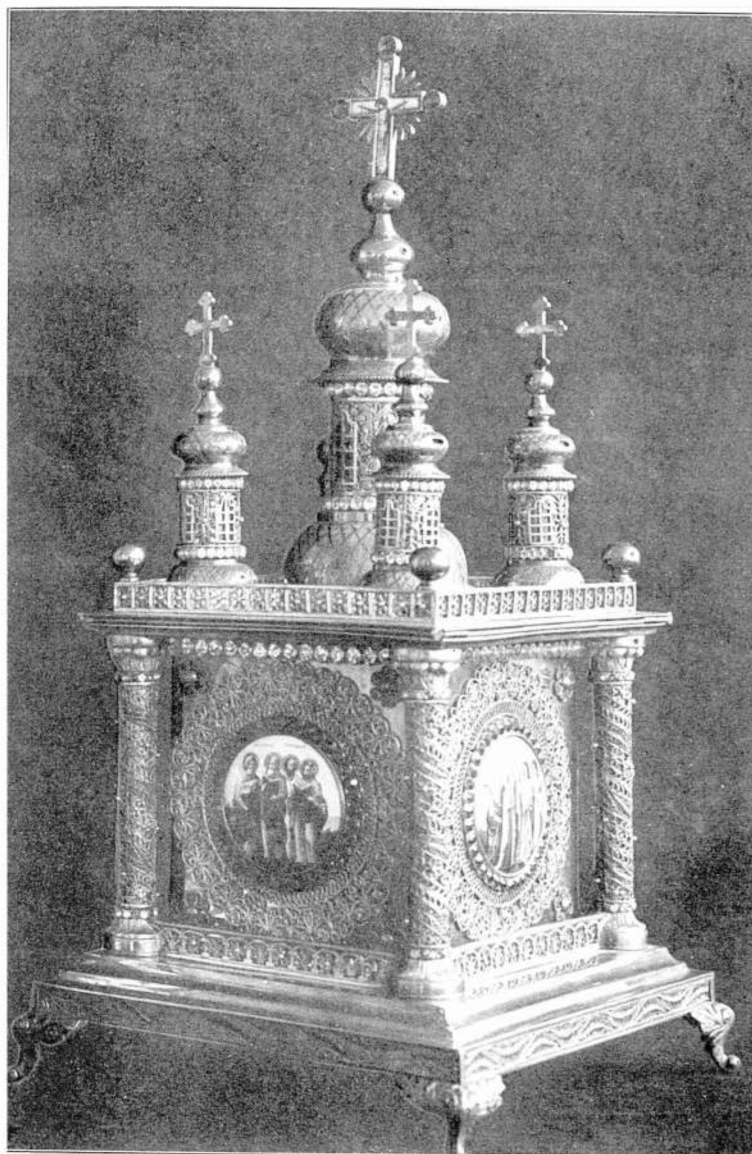
Scoarță de evanghelie (36×24 cm.), din 1834. Ferecată în aramă, cu aplicațiuni ornamentale de argint.

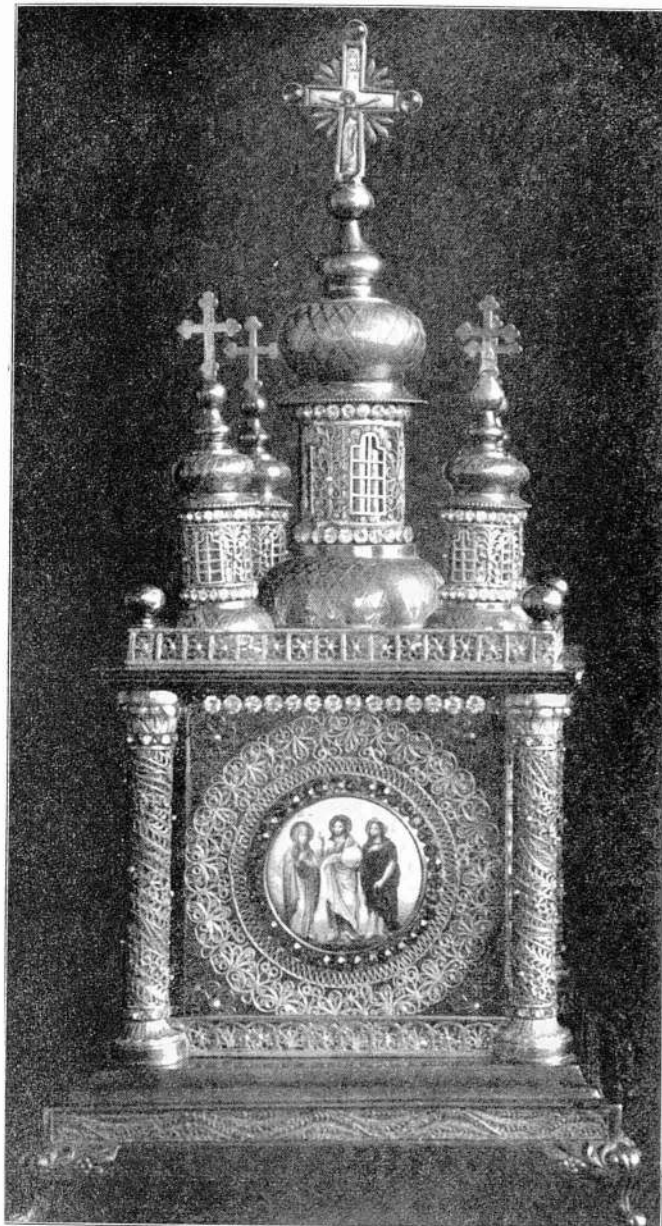
Scoarţă de evanghelie (35,5×23,5 cm.), din 1834. Imbrăcată în velură roşie cu aplicaţiuni ornamentale de argint. Dela Vornicul Iordache Miclescu, din 1856.

Scoarță de evanghelie (38×24 cm.), din 1845. Imbrăcată în velură roșie, cu aplicațiuni ornamentale de argint.

Chivot de argint, suflat cu aur, lucrat în filigran şi bătut cu strasuri. (I=44 cm.). Dela Safta Brâncoveanu, din 1842.

Chivot de argint, suflat cu aur, lucrat în filigran și bătut cu strasuri. (I=44 cm.). Dela Safta Brâncoveanu, din 1842.

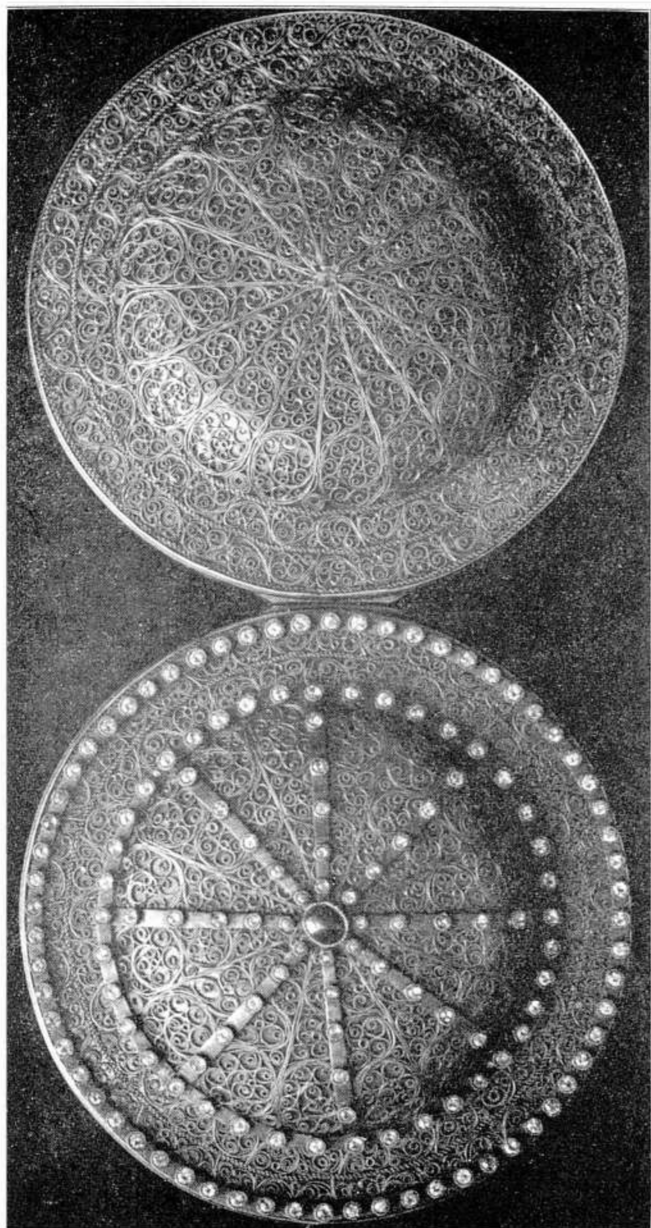
Litier de argint aurit, lucrat în filigran, bătut de jur împrejur cu strasuri. (D=43 cm.). Lucrare modernă, de pe la jumătatea sec. trecut.

Litier de argint aurit, lucrat în filigran, cu o mare gravură la mijloc. (D=60 cm.). Lucrare modernă, de pe la jumătatea sec. trecut.

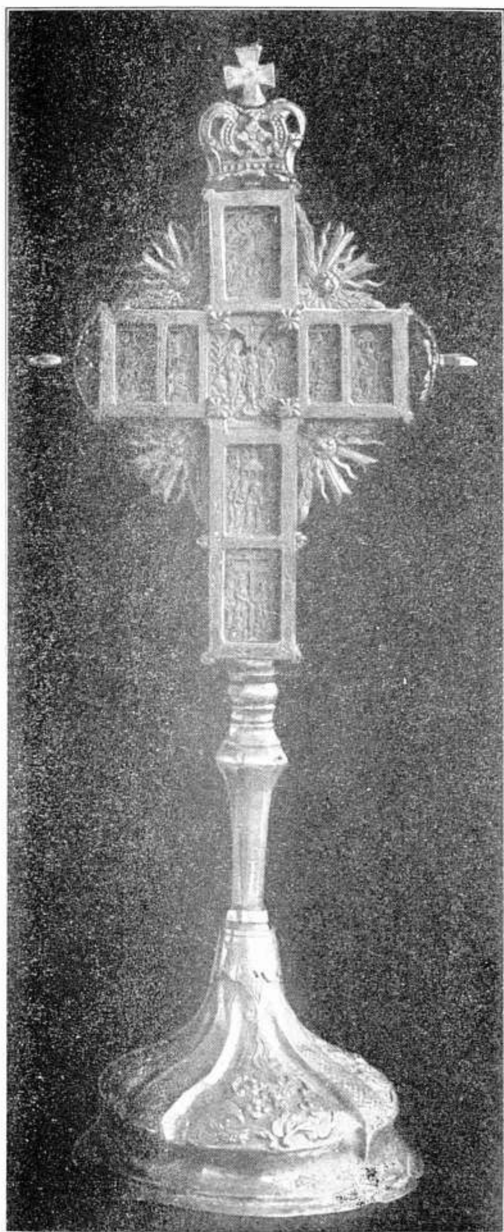
Panaghiar de argint, lucrat în filigran (fețele interioare), dela Alexandru-Vodă, din 1621. (D=16,5 cm.).

Panaghiar de argint, lucrat în filigran (fețele exterioare), dela Alexandru-Vodă, din 1620. (D=16,5 cm.).

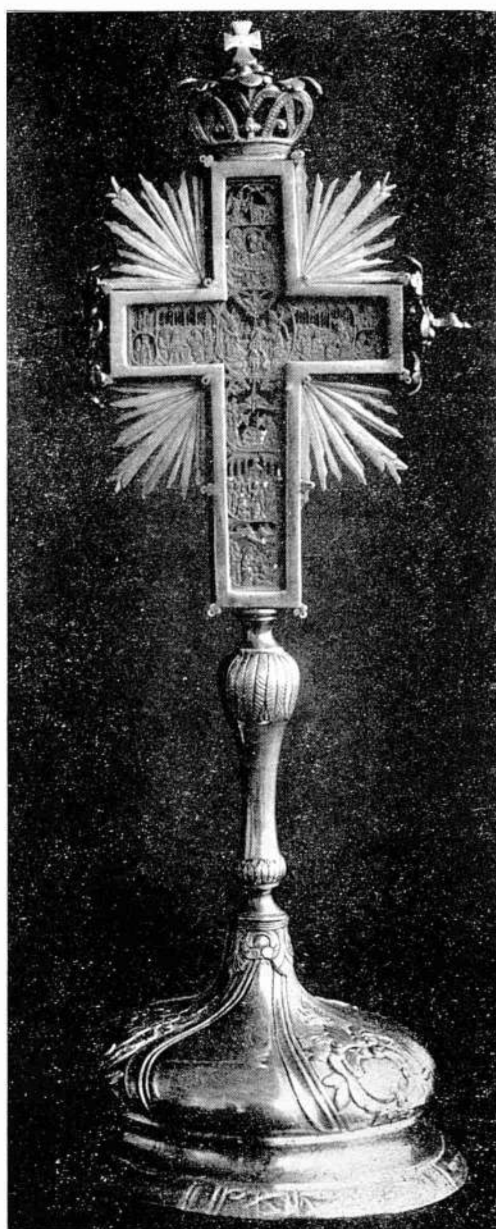
Disc de argint aurit. Sus fața, jos dosul. (D=30 cm.). Dela Mitropolitul Grigorie Callimachi, din 1761.

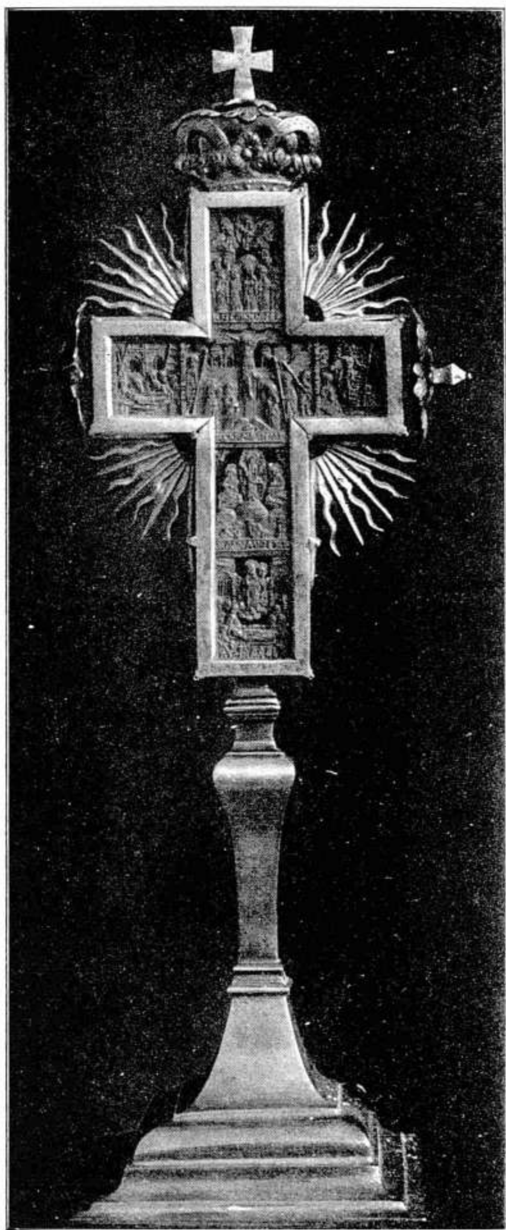
Cruce de lemn sculptat, ferecată în argint aurit, dela 1825. (I=52 cm.).

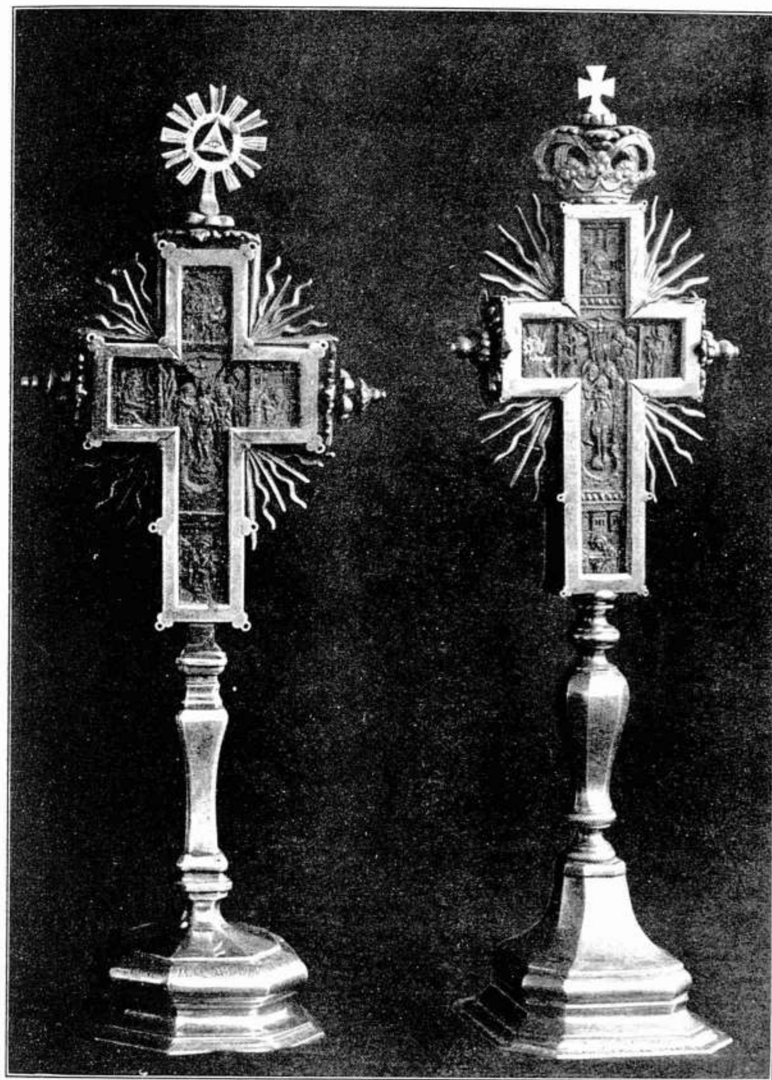
Cruce de lemn sculptat, ferecată în argint aurit, dela 1849. (I=66 cm.).

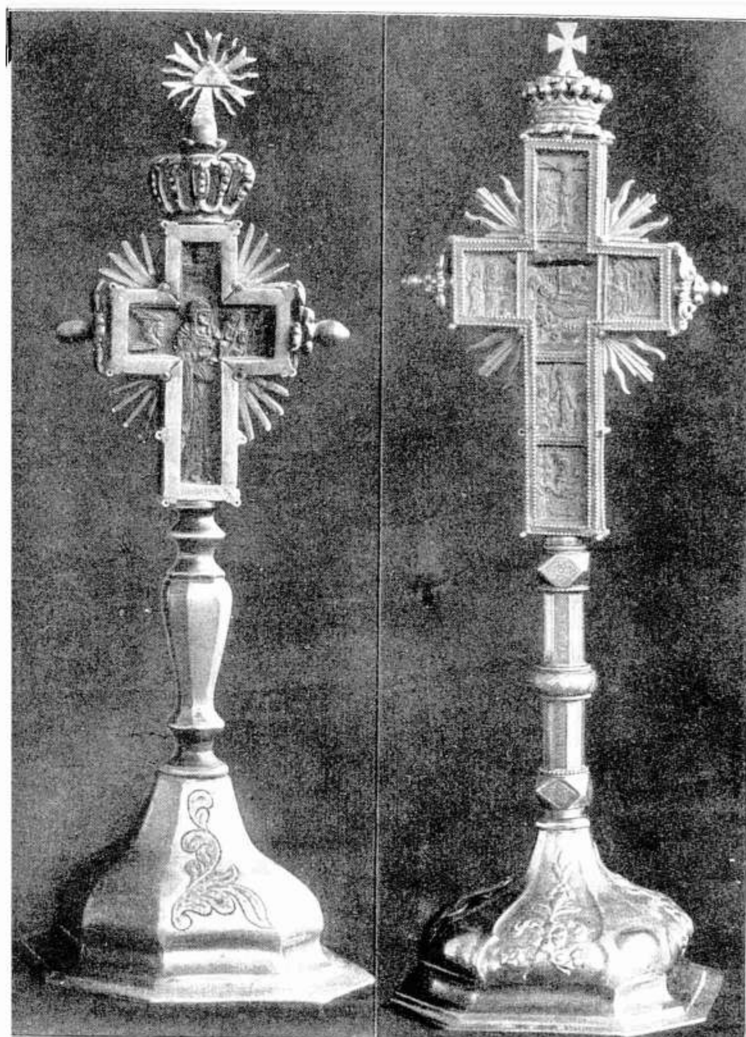
Cruce de lemn sculptat, ferecată în argint aurit, din 1854, (I=45 cm.).

Cruce de lemn sculptat, ferecată în argint aurit. (I=41 cm.).

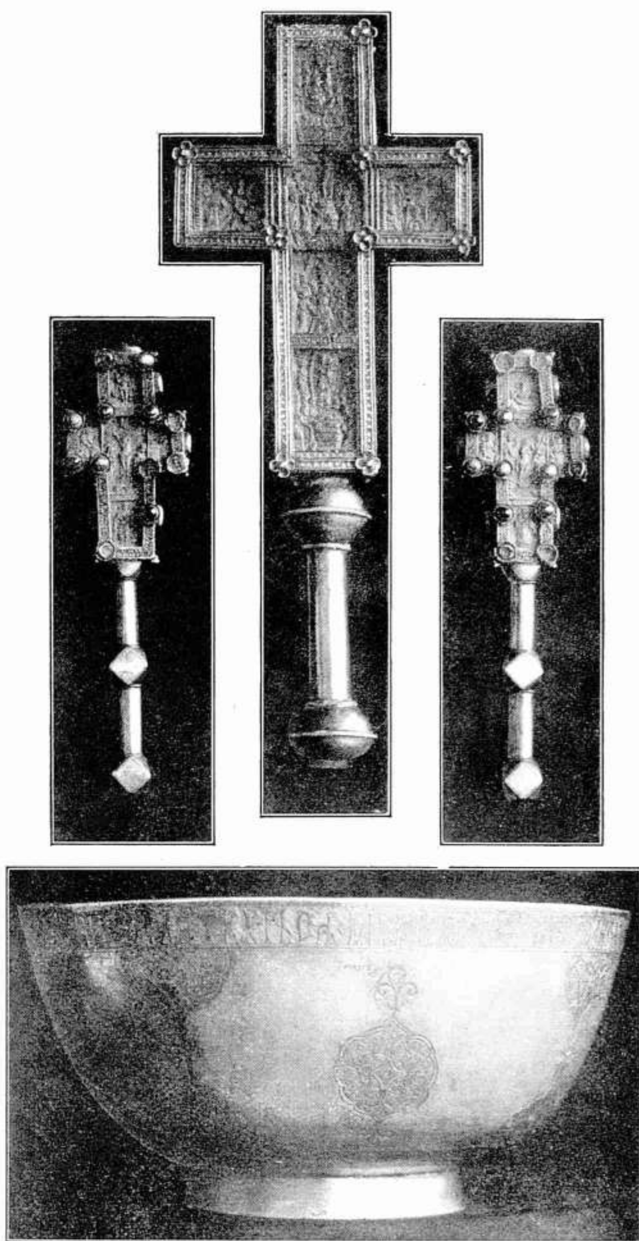
Cruci de lemn sculptat, ferecate în argint aurit. Intâia (I=26 cm.), din 1832, a doua (I=27 cm.), din 1853.

Cruci de lemn sculptat, ferecate în argint aurit. Intâia de 19 cm., a doua de 32 cm. înălțime, din 1859.

Cruci de lemn sculptat, ferecate în argint aurit. Intâia de 15 cm., a doua de 22 cm., a treia de 17 cm. înălţime. Aceasta din urmă împodobită cu mărgăritare.

Cruci de lemn sculptat, ferecate în argint aurit. Intàia, împodobită cu 4 pirozele, de 22,5 cm., a doua de 37 cm., a treia de 22,5 cm. înălțime. Dedesupt un vas pentru aghiasmă. (I=16 cm. D=3 cm.).

Cruce de argint aurit, împodobită cu rubine. (I=22 cm.), Potire asemenea de argint. Intâiul (I=25 cm.), din 1851, al doilea aurit. (I=24,5 cm.).

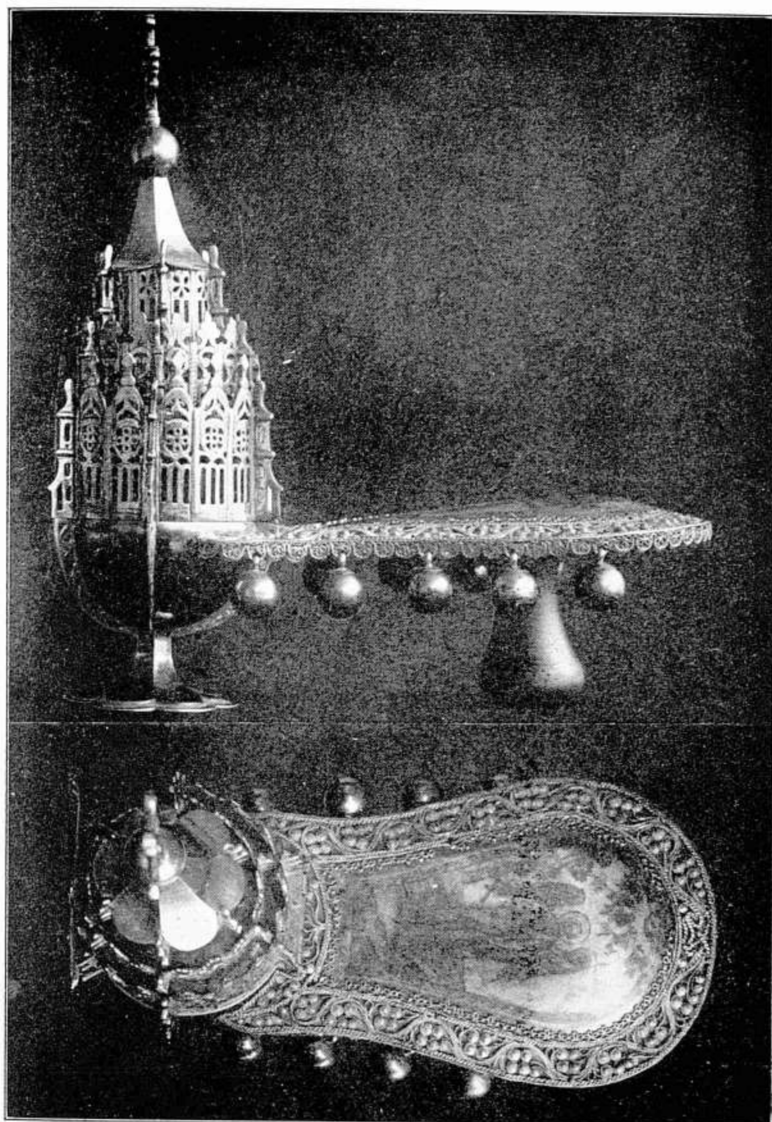
Potire de argint. Intâiul de 32 cm., al doilea, aurit, de 34,5 cm., al treilea de 30 cm. înălţime.
Acest din urmă dela Iordache Miclescu, din 1853.

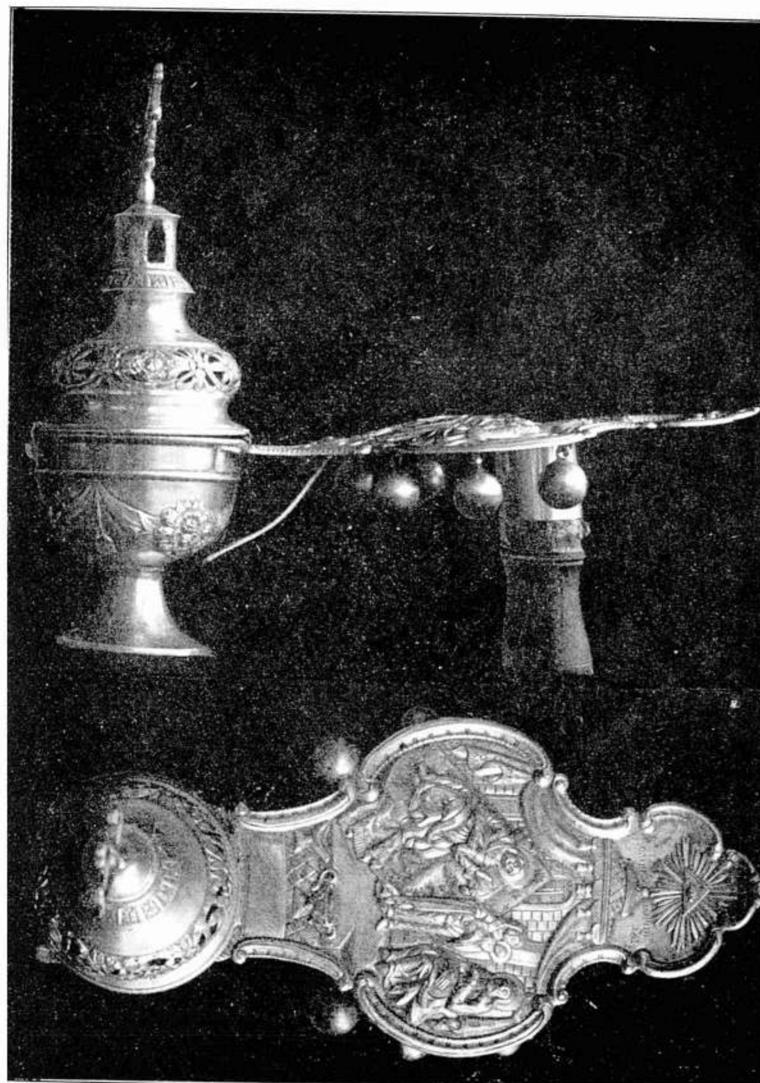
Candelă şi potire de argint. Intâiul, aurit, de 32 cm., al doilea, cu aplicaţiuni de aur, de 34,5 cm. înălţime. Acest din urmă dela Mitropolitul Veniamin Costache, din 1833.

Cățui de argint. (I=27 cm. L=23,5 cm.).

Cățui de argint aurit. (I=25 cm. L=24 cm.). Atribuite lui Nestor Urechie: sfârșitul sec. XVI.

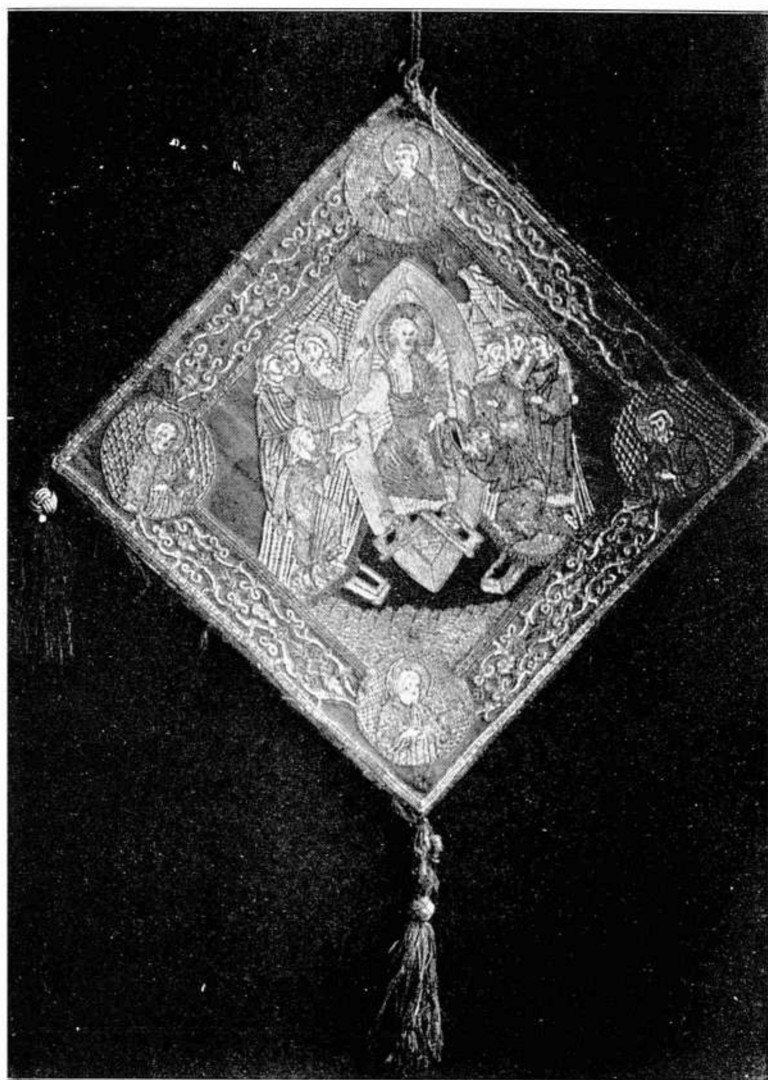
Cățui de argint. (I=29 cm. L=30 cm.).

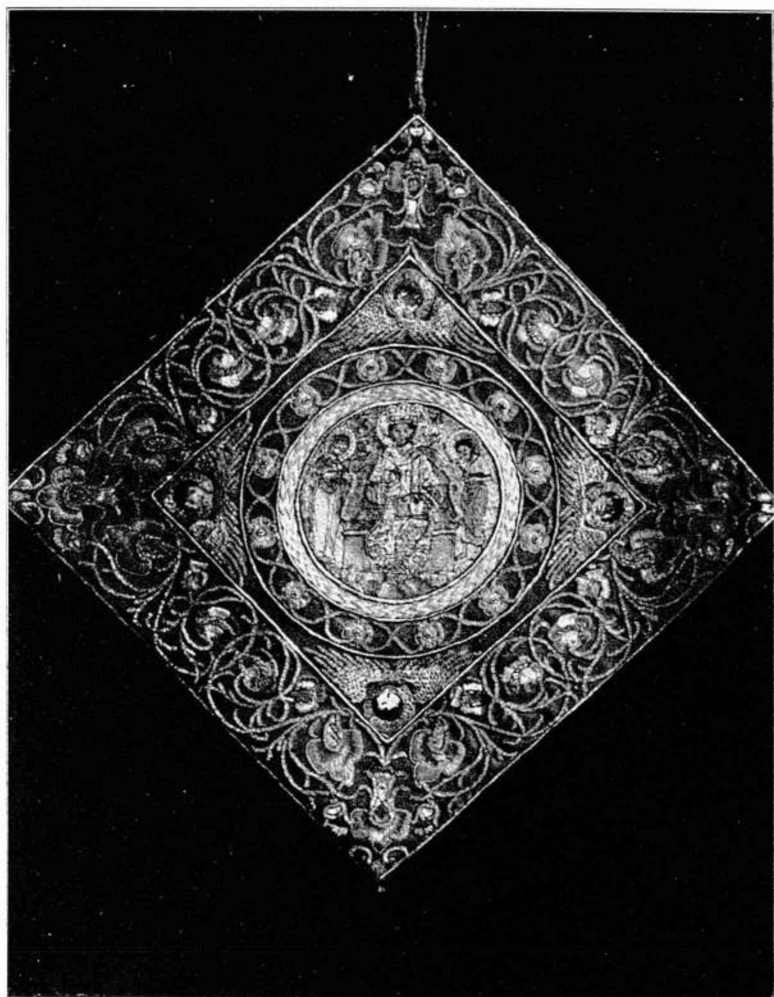
Cădelniţe de argint. (I=ca 27 cm.). Intâia dela sfârşitul sec. XVI.
A treia aurită, ca şi cea dintâi.

Serafim de argint, ţinând în mâni două sfeşnice. (I=40 cm.).

Nebedernită de mătase roşie, brodată cu fir de aur. (37×37 cm.).

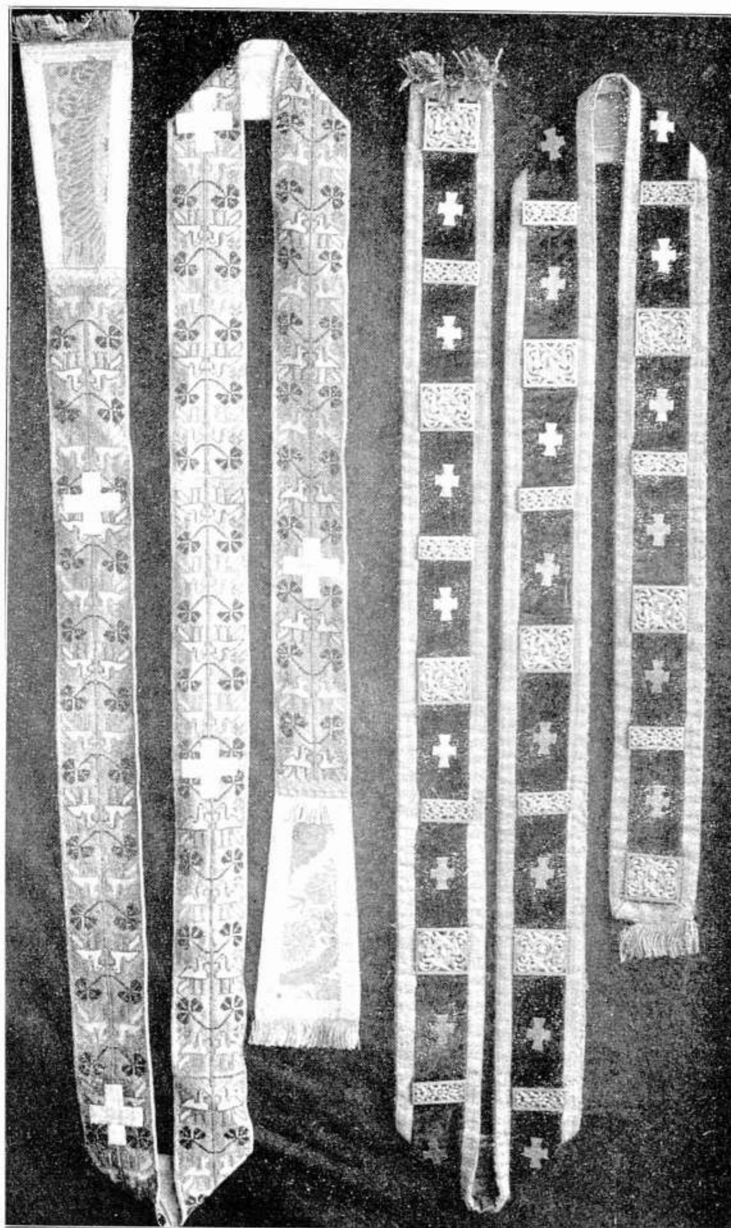
Nebedernițǎ de velurǎ „vieux-rose", brodatǎ cu fir de aur. (35×35 cm.).

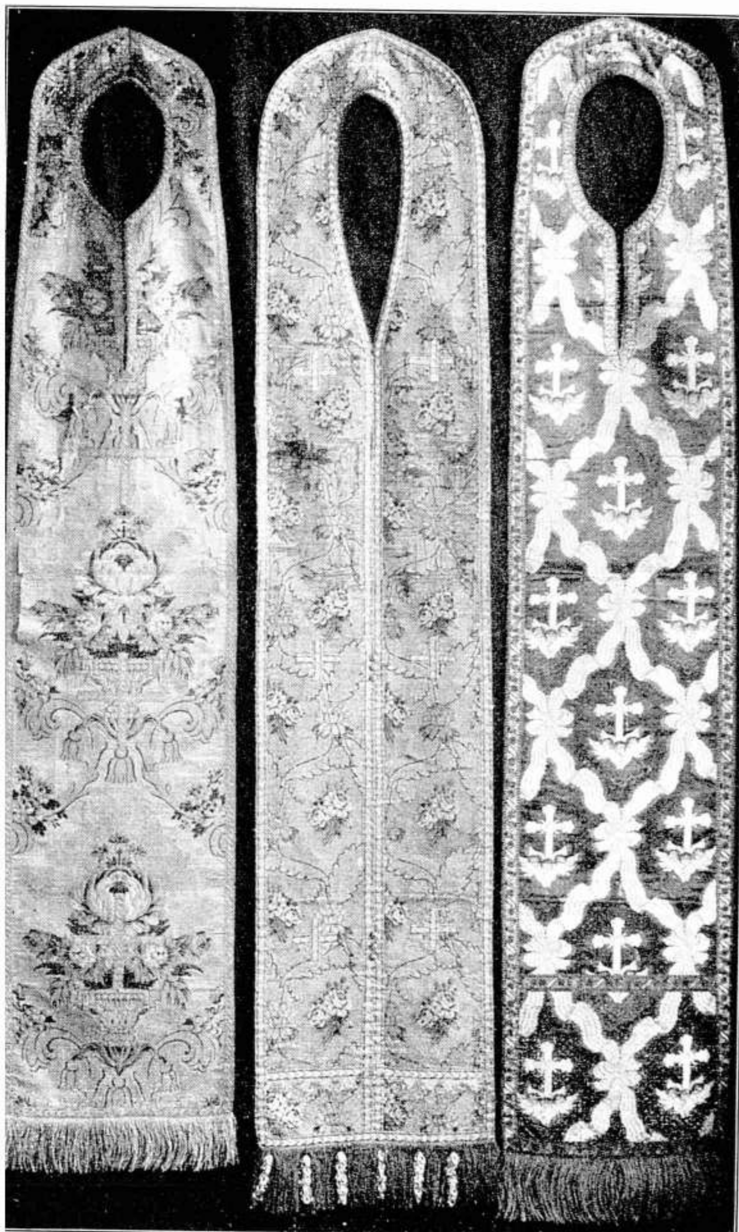
Nebedernită, brodată cu fir de aur şi bătută cu mărgăritare. (42×42 cm.).

Nebedernițǎ de velurǎ „vieux-rose“, brodatǎ cu fir de aur. (35×35 cm.).

Orare. Intâiul de velură verde cu plăci de argint aurit. Al doilea de țesătură în fir de aur.

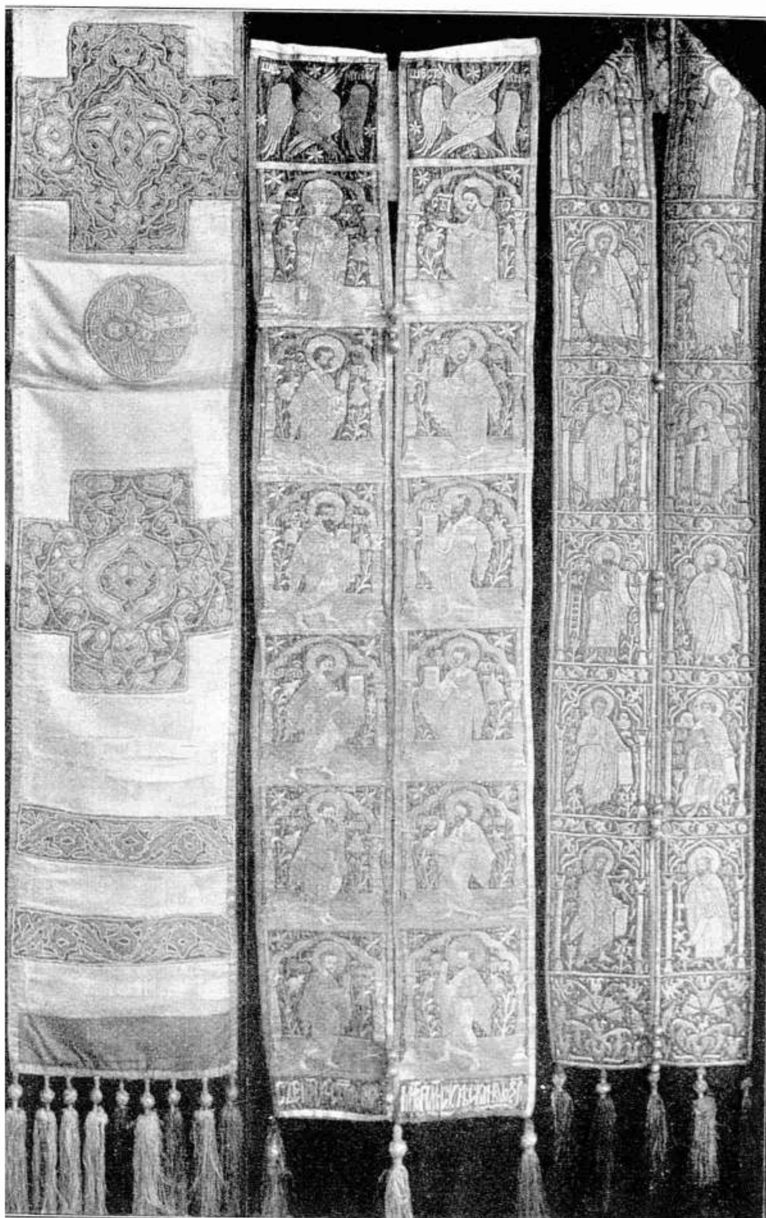

Patrafire așa zise ctitoricești, adecă dela sfârșitul sec. XVI.

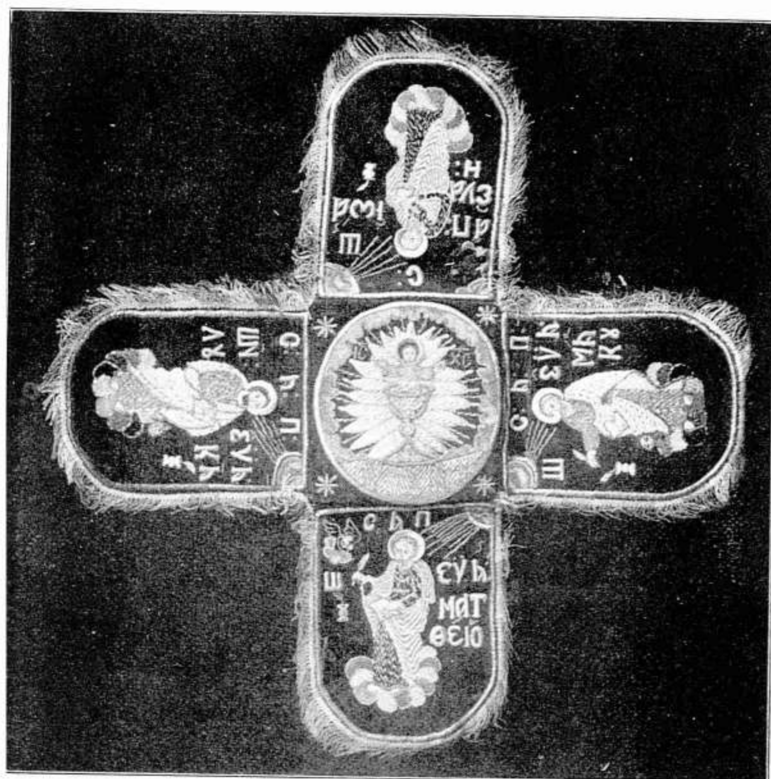
Sacosul Mitropolitului Varlaam, din 1642, de velură, verde, cusut cu mărgăritare, Inscripţia la Iorga. Inscripţii din Bisericile României, I, 34.

Omofoare ale Mitropolitului Varlaam. Intâiul de mătase verde și roșie, cusut cu fir de aur și mărgăritare. Al doilea și al treilea de mătase verde roșie, cusut cu fir de argint și aur.

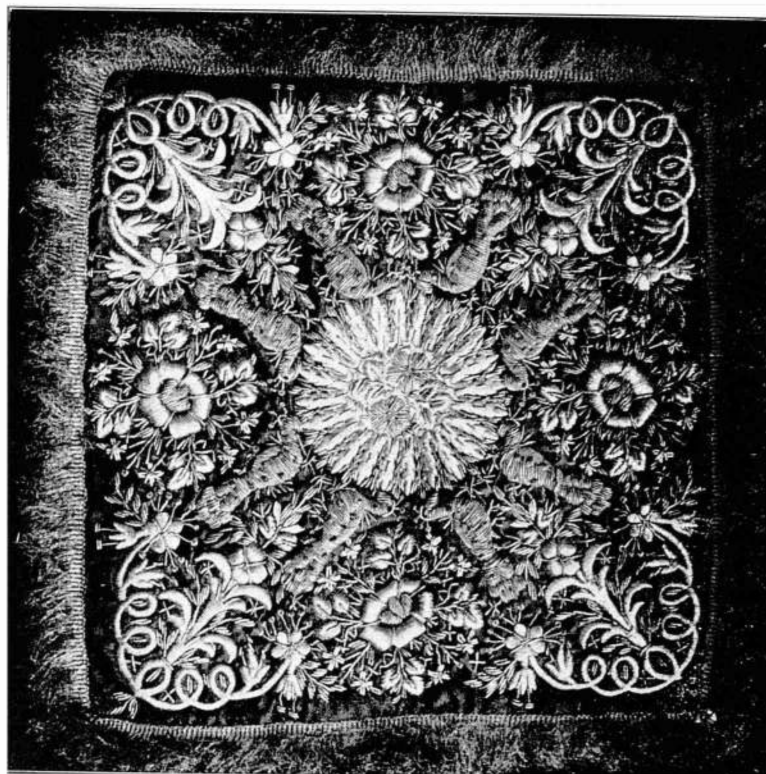
Văzduh de velură roşie, brodat cu fir de argint şi aur, din 1835.
(65×65 cm.).

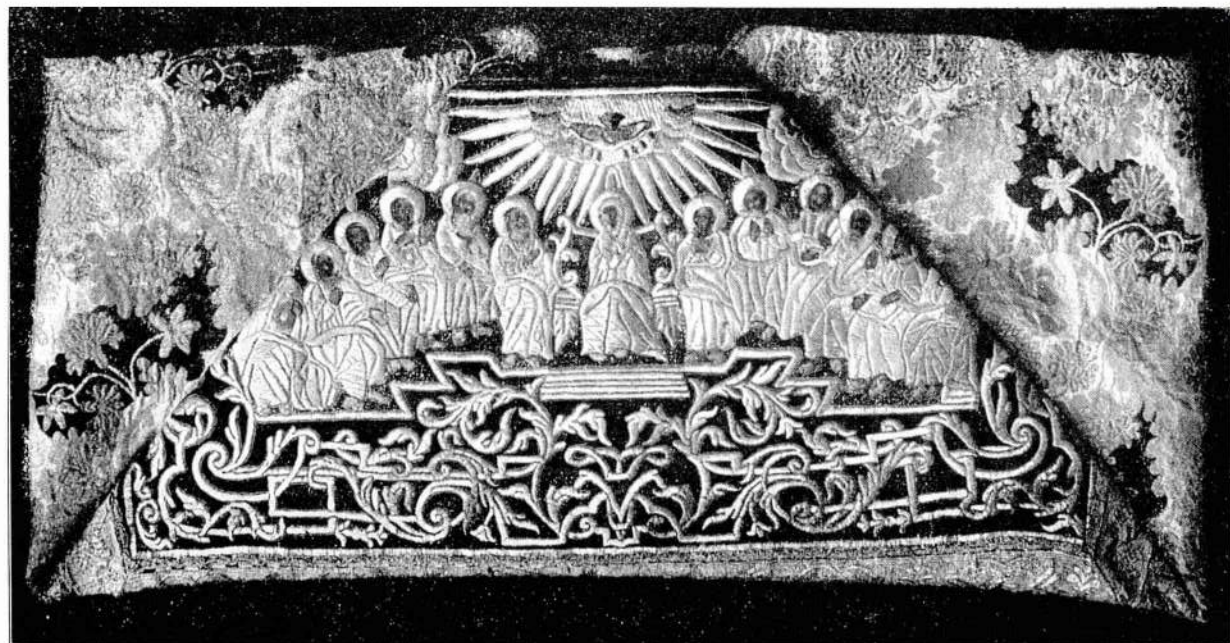
Procovăţ de velură „vieux-rose“, brodat cu fir de argint şi aur.
(50×50 cm.).

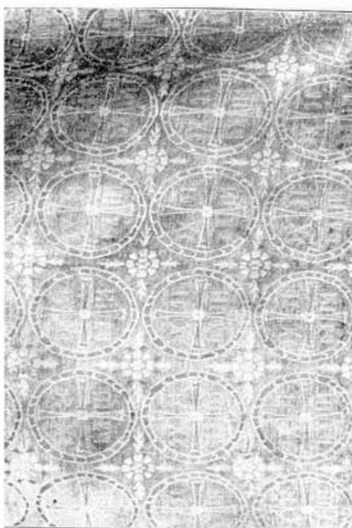
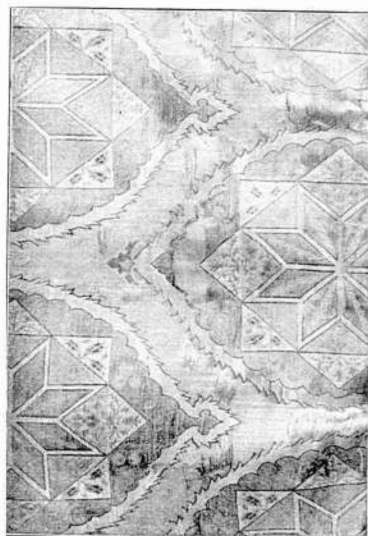
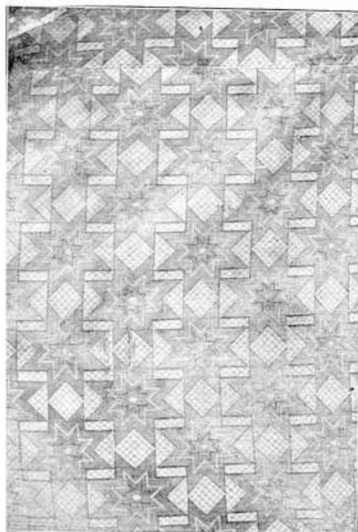
Procovăţ de velură „vieux-rose", brodat cu fir de argint şi aur. (36×40 cm.).

Procovăț de mătase măslinie, brodat cu fir de aur. (50×50 cm.).

Felonul starețului Paisie, de velură verde, brodat cu fir de argint și aur.

Bucăţi de stofe din feloane vechi, aşa zise ctitoriceşti (ca 1600).